EFREMOV

CORĂBII ASTRALE

EDITURA TINERETULUI

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Fantezie științifică
Ilustraţii E. Spițevici

- Ivan Efremov
- Capitolul I. ÎN PRAGUL DESCOPERIRII
- Capitolul II. IMIGRANȚI ASTRALI
- Capitolul III. OCHII MINȚII

Ivan Efremov
Corăbii astrale

Fantezie științifică

Capitolul I. ÎN PRAGUL DESCOPERIRII

— Când ați sosit, Alexei Petrovici? Nici nu mai știu câți au întrebat de dumneavoastră!

— Chiar astăzi! Dar bagă bine de seamă: nu sunt acasă pentru nimeni! Acum închide, te rog, fereastra din odaia alăturată.

Alexei Petrovici își scoase vechea lui manta de ploaie, își șterse cu batista sudoarea de pe față și după ce-și netezi părul blond, rărit pe la tâmple, se. așeză într'un fotoliu. Aprinse o țigară, dar se ridică îndată, negăsindu-și astâmpăr și porni să ninsoare încăperea în lung și în lat, strecurându-se printre dulapurile și birourile îngrămădite într'însa.

— E oare cu putință?! exclamă el cu glas tare.

Apropiindu-se de un dulap, el deschise în lături ușile lui masive, de stejar. În semiîntunerecul ce stăpânea între pereții dulapului, se deslușeau liniile albe ale rafturilor. Pe unul dintre ele se afla o cutie cubică, de carton galben, lucios și tare ca osul. De-a-curmezișul unei fețe a cubului era lipită o etichetă cenușie, acoperită de litere chinezești, desenate cu tuș negru. Ici, colo, pe celelalte fețe ale cutiei, se zăreau urmele rotunde ale ștampilelor poștale.

Cu degetele sale lungi și palide, Alexei Petrovici atinse ușurel cartonul.

— Tao-Li, prieten necunoscut! A sosit timpul să ne apucăm de lucru.

După ce închise cu grijă ușile dulapului, profesorul Alexei Petrovici Șatrov deschise o servietă roasă și ponosită de mult ce fusese purtată și scoase dintr'însa un caiet cu scoarțe cenușii, cu filele mucezite din pricina umezelii. Apoi, plin de băgare de seamă, se apucă să desfacă filele mucezite și lipite între ele, cercetând cu lupa coloanele de cifre înșiruite de-a-lungul lor.

Din când în când, părăsindu-le, profesorul începea să facă tot felul de calcule într'un alt caiet mai mare.

Grămăjoara de mucuri și de chibrituri arse din scrumieră creștea necontenit, iar aerul, din încăpere devenise albăstrui din pricina fumului de țigară. Sub sprâncenele stufoase, ochii nespus de limpezi ai profesorului Șatrov străluceau. Fruntea lui înaltă și gânditoare, maxilarele puternice și nările bine conturate, îți întăreau impresia că omul acela stăpânește o forță intelectuală neobișnuită, pe care o răspândea în jur prin toți porii făpturii Iui și care îi dădea înfățișarea unui fanatic.

În cele din urmă, savantul puse caietul de o parte.

— Da, șaptezeci de milioane de ani! Șaptezeci de milioane!! Șatrov făcu un gest brusc cu mâna, ca și cum ar fi vrut să străpungă ceva care se înălța aevea în fața lui, privi în jur, clipi din ochi cu șiretenie și exclamă iarăși: Șaptezeci de milioane!... Numai să nu-mi fie frică!

Profesorul tăcu și începu tacticos să facă rânduială pe masa de lucru. După ce isprăvi, se îmbrăcă și plecă acasă.

Șatrov intră grăbit în odaia sa. După ce aruncă o privire asupra statuetelor de bronz, răspândite prin toate ungherele, se așeză la birou și deschise un album. Pe masa biroului acoperită cu o mușama neagră și lucioasă, trona un crab de bronz, care purta în spinare o călimară uriașă.

Profesorul Șatrov era un pasionat pictor amator și își găsea întotdeauna liniștea, desenând. De astă dată însă, nici îndeletnicirea pe care o îndrăgea atât, nu-l ajută să-și potolească nervii. Pierzându-și răbdarea, Șatrov închise pe neașteptate albumul și se ridică. Luă un teanc de note muzicale și se așeză la vechea sa orgă. Curând, sunetele melodioase ale Intermezzo-ului de Brahms umplură toată încăperea. Cânta arareori și fără prea multă pricepere, dar întotdeauna se apuca plin de îndrăsneală să descifreze bucățile cele mai grele. Își îngăduia acest lucru numai atunci când era singur și din pricina asta nu se sinchisea de stângăcia lui.

Urmărind îndeaproape cu ochii săi miopi semnele portativului, profesorul își trecea prin minte toate amănuntele călătoriei făcute. Pentru un om ca el, deprins să-și desfășoare munca numai între cei patru pereți ai biroului, călătoria aceasta fusese cu totul neobișnuită.

Un fost elev de-al său, care părăsise facultatea de matematici și studiase astronomia, elaborase o teorie originală asupra mișcării în spațiu a sistemului solar. În răstimp, între profesor și Victor — așa se numea fostul său elev — se legase o strânsă prietenie. Din cele dintâi zile ale războiului, Victor plecase voluntar pe front și fusese repartizat la o școală de tanchiști, unde urmase niște cursuri îndelungate. În tot acest timp el muncise cu aceeași râvnă, străduindu-se să-și desăvârșească teoria. La începutul anului 1943, Șatrov primi o scrisoare, în care Victor îl anunța că izbutise să-și ducă lucrarea la bun sfârșit. Victor îi făgăduise să-i trimită caietul cu expunerea amănunțită a teoriei, de îndată ce va transcrie toate însemnările pe curat. Fusese ultima scrisoare pe care o primise Șatrov, căci, scurt timp după aceea, Victor căzuse într'o aprigă luptă de tancuri.

Și astfel, Șatrov nu mai primi caietul făgăduit. În urma unor asidue cercetări — fără niciun rezultat din păcate — ajunse la concluzia că Victor nu mai avusese vreme să-i trimită însemnările, deoarece unitatea lui intrase pe neașteptate în luptă.

Curând după terminarea războiului, Șatrov avu norocul să întâlnească chiar în orașul în care locuia, pe maiorul care comandase unitatea de tancuri; acesta luase parte la lupta în care căzuse Victor și se afla acum la Leningrad, pentru a urma un tratament medical. Maiorul îl încredința că tancul în care se afla Victor, nu arsese, deși fusese lovit în plin de un proectil și îi împărtășși speranța de a mai putea găsi caietul, negreșit, numai dacă Victor l-ar fi purtat asupră-i. După părerea lui, tancul se afla și acum pe locul unde se desfășurase lupta, deoarece la scurt timp regiunea fusese minată în întregime. Plin de nerăbdare, Șatrov plecase împreună cu maiorul într'acolo.

…Și acum, prin fața ochilor săi ațintiți asupra semnelor mărunte ale portativului, se perindau întâmplările pe care le trăise de curând…

— Opriți, tovarășe profesor! Niciun pas mai departe! strigă maiorul, care rămăsese puțin în urmă.

Șatrov, pe cât de uscățiv, pe atât de vioi, se supuse lăsându-și capul în piept.

Înaintea lor, pe întinderea scăldată de soare a câmpului, iarba înaltă și deasă stătea neclintită. Pe frunzele verzi ale copacilor, picăturile de rouă străluceau ca mărgăritarele; corolele pufoase și înmiresmate ale florilor albe, inflorescențele conice și violete de epilobium, se mândreau și ele cu aceleași podoabe. Gângănii mărunte cât un grăunte, desmorțite de soarele dimineții, bâzâiau și se roteau de zor pe deasupra ierbii înalte și lucioase. Ceva mai departe, pădurea răscolită cu trei ani în urmă de obuze, așternuse peste pământ umbra ei bogată și odihnitoare; doar ici, colo, zăreai presărate luminișuri, care aminteau rănile greu de vindecat ale războiului. Dar acolo, în

chica îmbietoare și necosită a ierbii, se ascundea moartea semănată de mâna dușmanului și neînvinsă încă de vreme și de natură.

Iarba dăruise un vestmânt proaspăt și nou pământului sfârtecat de obuze, de mine și de bombe, brăzdat de șenilele tancurilor, presărat mai la fiece pas de schije și stropit de sânge…

În fața lui Șatrov se iviră tancurile distruse. Erau ascunse pe jumătate în buruieni și aveau carapacele de oțel ciopârțite și năpădite de rugină; cu țevile turnurilor când ridicate semeț în văzduh, când plecate cu umilință în pământ, păreau în mijlocul câmpului înflorit niște înspăimântătoare cocoașe. Ceva mai la dreapta, în adâncitura unei mici văgăuni, zăceau încremenite trei tancuri arse, îngrămădite unul peste altul. Tunurile nemțești priveau drept în ochii lui Șatrov, ca și cum o ură de moarte le-ar fi îmboldit și acum să țintească pline de furie mestecenii albi și firavi, adunați la marginea pădurii.

Ceva mai departe, pe un mic dâmb, un tanc încălecase un altul răsturnat într'o rână. Tufele de ivan-ceai [Ivan-ceai — plantă specific rusească, din care se prepară un surogat de ceai. (N. T.)] lăsau să se vadă o parte din turela pe care era desenată o cruce de un alb spălăcit. Mai la stânga se zărea un alt tanc, cu blindajul acoperit de o culoare gris-roșiatică; țeava lungă a tunului era aplecată spre pământ, iar capătul ei îngropat în iarba deasă.

Pe tot întinsul câmpului înflorit nu aflai străbătând nicio potecă și nu simțeai nicio urmă de om sau altă vietate; în desișul buruienilor nu se auzea niciun sgomot. Când și când, liniștea desăvârșită a văzduhului era turburată de strigătul speriat al unei gaițe, sau de huruitul depărtat al vreunui tractor.

Maiorul, urcat pe trunchiul unui copac doborît, stătu nemișcat multă vreme. Cei doi oameni care-l însoțeau și șoferul lui îi împărtășiră tăcerea, păstrând și ei o clipă de reculegere în amintirea ostașilor sovietici care luptaseră pe acele locuri…

Scena aceasta îi reaminti fără voie lui Șatrov de inscripția latină plină de o solemnă tristețe, aflată deasupra ușii de intrare a sălilor de anatomie:

„Hic locus est ubi mors gaudet securrere vitam", ceea ce însemnează: „Acesta este locul unde moartea triumfă, ajutând vieții".

Comandantul grupului de pionieri, un sergent mic de stat se apropie de maior.

Buna lui dispoziție i se păru lui Șatrov cam deplasată.

— Putem să începem, tovarășe maior? întrebă el cu un glas răsunător. De unde s'o pornim?

— De aici, spuse maiorul, arătând cu bastonul către un tufiș de păducel. Direcția, de-a-dreptul spre mesteacănul de colo…

Sergentul și cei patru ostași, care-l însoțeau, se apucară să curețe câmpul de mine.

— Dar tancul lui Victor pe unde-i? întrebă Șatrov cu jumătate de glas. Văd împrejur numai tancuri nemțești.

— Priviți în partea asta! spuse maiorul, arătând cu mâna spre stânga. Uitați-vă acolo… De-a-lungul grupului de plopi… Micul mesteacăn de pe culmea dealului îl zăriți? Da?… Ei bine, în dreapta lui se află un tanc…

Șatrov își încordă privirea. Într'acolo, un mic mesteacăn, rămas ca prin minune nevătămat pe câmpul de luptă, își înălța în văzduh freamătul sfios al ramurilor gingașe și plăpânde. La doi pași de tulpina lui, în mijlocul buruienilor, se ridica un morman de.metal sfărâmat, care părea de departe o uriașă pată roșiatică, brăzdată de dungi negre.

— Vedeți? întrebă maiorul și la gestul de încuviințare al profesorului, adăugă: Ceva mai la stânga, colo în față, este tancul meu… Uite, tancul acela ars, de culoare neagră, roșiatică… În ziua aceea am…

Glasul maiorului se frânse fără veste, iar Șatrov nu-i mai auzi spusele.

— Gata! strigă sergentul, apropiindu-se de ei, îndată ce isprăvi lucrul.

Profesorul și maiorul porniră într'acolo. Tancul îi apăru lui Șatrov asemeni unui craniu uriaș, ciopârțit, în care rânjeau găurile negre ale proiectilelor. Carapacea de oțel, îndoită și rotunjită de tăria flăcării, era acoperită de rugină.

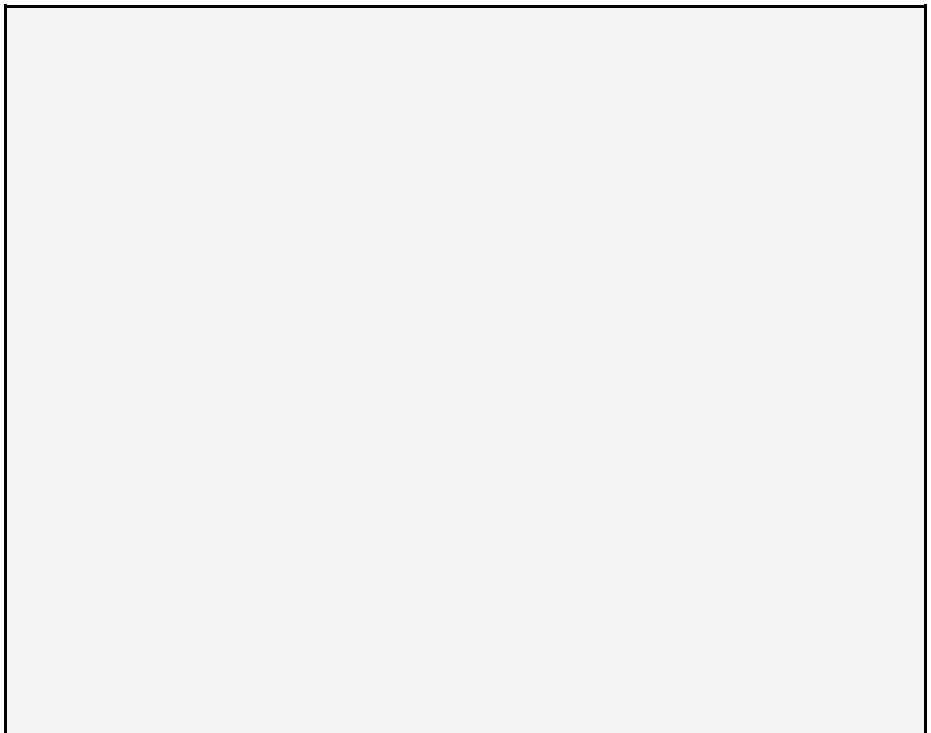

Ajutat de șofer, maiorul se urcă pe tancul distrus, își vârî capul prin deschizătura turelei și aruncă o privire înăuntru. Șatrov se cățăra și el pe partea dinainte a blindajului și se opri în fața lui. Maiorul își trase umerii din deschizătura turelei, clipi din ochi, orbit de lumina puternică a soarelui și-i spuse cu asprime:

— Dumneavoastră nu trebuia să urcați… Împreună cu sergentul voi controla fiecare colțișor… Numai dacă nu vom găsi nimic, veți putea cerceta și dumneavoastră încăperea tancului, ca să vă încredințați…

Sergentul se strecură cu multă îndemânare în pântecul învelit cu carapacele de oțel și-i ajută maiorului să intre și el. În cuprinsul tancului stăpânea un aer greu, îmbibat de un miros de mucegai și de ulei. Deși lumina zilei pătrundea din belșug prin găurile proiectilelor, maiorul aprinse lanterna, voind să aibă mai multă siguranță. Stând aplecat, el se străduia să deosebească în haosul de metal sfârtecat, ce

anume fusese distrus în întregime: mai apoi încercă să se transpună în situația ostașului care comandase tancul, nevoit să ascundă în cuprinsul încăperii blindate un lucru de preț și se apucă îndată să cerceteze în mod sistematic toate ungherele și ascunzătorile posibile.

În răstimp, sergentul se furișase în cabina motorului și se tot învârtea pe acolo, gâfâind.

Șatrov, care rămăsese să-i aștepte afară, lângă deschizătura turelei, își muta greutatea corpului când pe un picior, când pe altul. De fiecare dată, nisipul presărat pe carapacea de oțel îi scârțâia sub tălpi.

Obosit de atâta căutare zadarnică, maiorul era cât pe ce să-și piardă orice nădejde… deodată, privirile îi căzură asupra unui port-hart, vârît între perna și speteaza unui scaun, care scăpase nevătămat, ca prin minune. Plin de nerăbdare, îl trase de acolo și începu să-I cerceteze cu băgare de seamă. Pielea albicioasă și scorojită rămăsese intactă; prin învelișul mat al celuloidului se deslușea o hartă înverzită de mucegai. Chipul maiorului se încruntă; cu sufletul stăpânit de teama unei noi desamăgiri, el desprinse încetișor copcile ruginite ale porthartului și găsi sub harta împăturită un caiet cu scoarțe cenușii.

— Mda, mda! mormăi maiorul, ne mai putându-se stăpâni.

— Ați găsit? întrebă Șatrov, aplecându-se îngrijorat deasupra turelei.

— Ceva am găsit… uitați-vă și dumneavoastră, răspunse maiorul, întinzându-i port-hartul prin deschizătura turelei.

Șatrov îl luă nerăbdător, scoase caietul și desfăcu cu grijă foile lipite între ele și îndată ce văzu coloanele de cifre scrise de mâna lui Victor, scoase o exclamație de bucurie.

Maiorul se strecură afară. O adiere ușoară de vânt aduse până la ei mirosul înmiresmat al florilor. Mesteacănul mlădios își fremăta frunzișul, plecându-și crengile deasupra tancului, ca și cum ar fi fost cuprins de o tristețe nemărginită. În înaltul albastru al cerului, nori albicioși pluteau alene, iar în depărtare se auzea strigătul somnoros și monoton al cucului…

Șatrov nici nu băgă de seamă că ușa se deschisese încet și soția lui intrase în odaie. Cu ochii albaștri și plini de bunătate, ea îl privi îngrijorată, așa cum stătea, îngândurat, cu mâinile uitate pe clapele de sidef ale orgei.

— Pot să pun masa, Alioșa?

Șatrov lăsă încetișor capacul orgii.

— Pui iarăși ceva la cale, nu-i așa? întrebă ea aproape în șoaptă, scoțând farfuriile din bufet.

— Poimâine plec la observator, la Belschi, pentru două-trei zile.

— Nu te mai recunosc, Alioșa! Tu, care nu ieșeai din casă cu

lunile și-ți treceai vremea numai și numai aplecat asupra mesei de lucru… așa, din senin… ce s'a întâmplat cu tine? Bănuiesc că la mijloc este înrâurirea…

— Înrâurirea lui Davîdov, de sigur? îi întregi Șatrov spusele, râzând. Zău că nu, Oliușca! El habar n'are…. Doar nu l-am mai văzut din 1941…

— Dar nu e săptămână să nu vă scrieți…

— Exagerezi, Oliușca! Davîdov este plecat acum în America, la Congresul Geologilor… Tii… bine că mi-ai adus aminte… zilele astea trebue să se întoarcă… Chiar astăzi o să-i scriu!

— De bună seamă că sunt surmenat… Și îmbătrânesc… Părul îmi cărunțește, îmi cade și… parcă mă prostesc pe zi ce trece, mormăia Șatrov uneori, în vreme ce-și cerceta hârtiile aflate pe masă, sau se apuca să scrie.

Încă de mult se simțise cotropit de o oarecare moleșeală. Păinjenișul monoton al ocupațiilor de fiecare zi se țesea de ani întregi în jurul lui, învăluindu-i creierul. Gândul nu mai țâșnea în sbor cu vioiciunea de odinioară și nu-și mai întindea până departe aripile-i puternice. Pășea ca un cal împovărat, sigur, încet și plictisit. Șatrov înțelegea că starea lui se datora oboselii pe care o strânsese într'însul de atâta vreme. Prietenii și colegii îl sfătuiseră în repetate rânduri să caute cât mai des răgazul unor clipe plăcute, ba chiar să-și ia un concediu îndelungat. Dar profesorul nu știa nici să se odihnească, nici să țină seamă de ceea ce era străin de preocupările lui.

— Mai dați-mi pace! La teatru n'am mai fost de douăzeci de ani, iar la țară n'am stat de când m'am născut! le repeta întruna, ursuz, prietenilor.

În același timp însă, savantul își dădea seama că starea de care era cuprins, nu este nimic altceva decât prețul izolării lui îndelungate, prețul restrângerii involuntare pe care o suferise sfera sa de activitate și că plătește toate acestea prin lipsa de putere și de îndrăsneală a gândirii. Izolarea pe care și-o impusese, deși pe de 'o parte îi dăduse posibilitatea unei mari concentrări, pa de altă parte îl închisese ermetic într'o încăpere întunecoasă, lipsindu-l de legăturile cu viața și lumea din jur, atât de bogate și variate. Trebuia să evadeze din această captivitate a rutinei.

Șatrov plecă la observatorul astronomic din Pulcov, reclădit de curând, în urma distrugerii barbare pe care o suferise din partea nemților.

Aici fu primit în chip deosebit de călduros și de prietenos. Îl găzdui chiar directorul observatorului, academicianul Belschi, într'una din odăile căsuței sale. Șatrov căută să se familiarizeze cu orarul de activitate al personalului observatorului, care era cu totul neobișnuit; noaptea și-o petreceau cu toții studiind bolta, iar a doua zi lucrul

începea nespus de târziu. Trei zile după ce sosise, printr'o întâmplare, unul dintre cele mai puternice telescoape ale observatorului rămase liber; cum noaptea se vestea prielnică pentru cercetarea bolții, Belschi se oferi să-l călăuzească pe Șatrov, ajutându-l să facă observații asupra acelor regiuni ale cerului, despre care pomenea Victor în caietul lui.

Încăperea în care se afla uriașul telescop, părea mai curând secția unei mari uzine decât un laborator științific. Construcțiile metalice complicate constituiau o enigmă pentru Șatrov, care rămăsese pe de-a'ntregul străin de toate realizările tehnicii; se gândi o clipă că bunul său prieten, profesorul Davîdov, amator dr orice fel de mașini, ar fi știut să aprecieze așa cum se cuvine lot ceea ce se vedea acolo. În cuprinsul turnului rotund se aflau o sumedenie de postamente, pe care erau așezate tot atâtea aparate electrice. Asistentul lui Belschi mânuia plin de siguranță și cu nespusă îndemânare tot felul de întrerupătoare și butoane. Undeva, în depărtare, se auzi huruitul surd al unor mari electromotoare; cupola turnului se puse în mișcare îndată, iar telescopul uriaș, ce părea o țeavă de tun cu peretele ajurat, se aplecă mai mult spre orizont. Sgomotul (sic) încetă brusc; se auzea acum vâjâitul altor electromotoare, de o mai mică intensitate, care se aflau în apropierea lui Șatrov. Mișcarea telescopului devenise inperceptibilă (sic). Belschi îl invită să se urce pe o scăricică ușoară, făcută din duraluminiu, iar Șatrov rămase foarte surprins, găsind fixat pe platforma dela capătul scării un fotoliu comod și destul de mare pentru a le îngădui amândorura (sic) să se așeze. Alături pe o măsuță, se aflau niște aparate. Belschi trase spre el o bară metalică prevăzută cu două binoculare, asemănătoare cu cele pe care le folosea Șatrov în laborator.,

— Un aparat care permite ca observațiile să fie făcute de două persoane în același timp, explică Belschi. Vom privi amândoi aceeași imagine din telescop.

— Știu, astfel de aparate întrebuințăm și noi biologii, răspunse Șatrov.

Dar din adâncul sufletului său, profesorul era nedumerit. El își închipuise observatorul astronomic ca un turn întunecos, unde astronomul, chircit sub telescop și înconjurat de liniștea nopții, privește stelele numai cu un singur ochi. Nici pomeneală însă… Încăperea turnului, deși slab luminată, era totuși luminată, și doar platforma pe care se aflau era umbrită de câteva ecrane mari. EI nu se ghemuise sub telescop, ci se așezase într'un fotoliu comod, ba mai avea și o măsuță la îndemână; în față avea un aparat, pe care se obișnuise să-l vadă pe mesele de laborator. S'ar fi putut crede în laboratorul său și nu lângă lentila telescopului din turnul unui observator astronomic…

Belschi, ca și cum i-ar fi ghicit gândul, îi spuse:

— Noi nu mai folosim astăzi, decât foarte rar, observațiile vizuale: ochiul obosește prea repede, e prea puțin sensibil și nu păstrează imaginea. Activitatea astronomică din clipa de față se bazează în întregime pe fotografii și, în special, astronomia astrală, care vă interesează. Ochiul e folosit numai pentru alegerea obiectivului, care urmează să fie fotografiat și nici pentru asta întotdeauna… Ei, ați dorit să începeți prin a privi o stea… Iată o frumoasă stea dublă — albastră și galbenă — din constelația Hercules. Potriviți aparatul după ochii dumneavoastră, așa cum faceți deobicei… Adică, stați o clipă… Mai bine să sting cu totul lumina, ca să vi se deprindă ochii…

Șatrov își apropie, ochii de lentilele binocularului și potrivi Nimburile cu îndemânare și repeziciune. În centrul cercului negru al câmpului vizual străluceau două stele.foarte apropiate una de alta. Șatrov înțelese îndată, că telescopul nu mărește deloc stelele, așa cum mărește luna sau planetele și își dădu acuma că nu are această putere din pricina distanțelor uriașe cure le despart de pământ. Telescopul le face doar mai strălucitoare, mai conturate, adunând și concentrând razele pe care le împrăștie. De aceea se văd cu ajutorul telescopului milioane de stele, care abia pâlpâie și sunt cu totul inaccesibile ochiului liber.

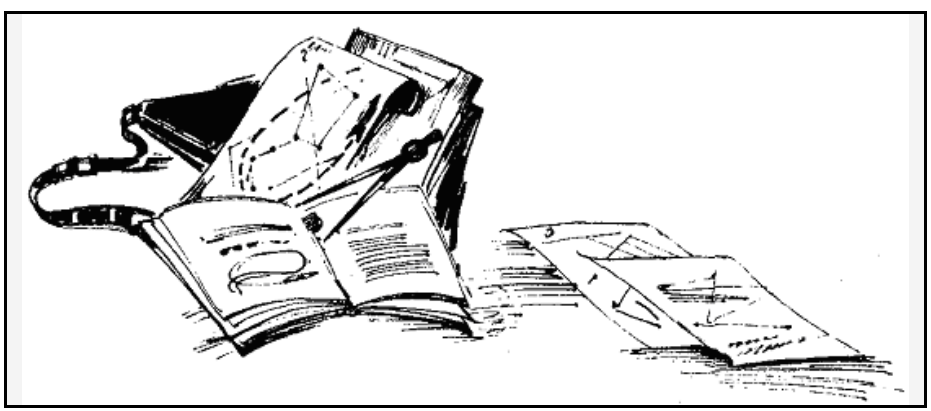

Departe, înaintea ochilor lui, ardeau scufundate în beznă două luminițe vii, de un alba'stru și un galben minunat, care întreceau cu strălucirea lor orice strălucire a pietrelor prețioase. Aceste minuscule puncte luminoasei dădeau în același timp neîntrecuta senzație a celei mai pure lumini și a unei imense depărtări; jur împrejur, razele lor străpungeau un uriaș abis de întunerec.

Șatrov nu putu să-și desprindă multă vreme privirea de pe aceste lumini venite din universuri îndepărtate, dar Belschi, care se lăsase leneș pe speteaza, fotoliului, îl zori:

— Să ne continuăm cercetările! Nu vom avea prea curând o noapte la fel de minunată ca asta… și — apoi, telescopul va fi iar ocupat… Doriți să vedeți centrul universului nostru, axa în jurul căreia. se învârte „roata astrală” a Galaxiei [Galaxia — un sistem gigantic de stele, cum e de pildă Calea Lactee în care Soarele nostru intră și el, dar ca o stea de rând. Soarele descrie în jurul centrului dinamic al Căii Lactee o gigantică orbită, aproximativ în 220 milioane ani. (N. A.)] noastre?

Huruitul electro-motoarelor se auzi din nou. Șatrov simți platforma lunecând încetișor. În lentilele binocularului se ivi un roi de luminițe mici, opace. Belschi nu oprise cu totul mișcarea telescopului. Silueta lui uriașa continua să se miște imperceptibil și fără sgomot; prin fața ochilor lui Șatrov se perindau acum porțiuni din Calea Lactee, din regiunea constelațiilor Săgetătorului și a Șarpelui.

Explicațiile scurte pe care le rostea Belschi îi ajutară să se orienteze repede și să fie pe deplin lămurit asupra a tot ce vedea.

Lumina difuză a stelelor din Calea Lactee se risipi, ca un roi de nenumărate scântei, adunându-se apoi sub înfățișarea unui nor uriaș și prelung, brăzdat de două dungi întunecoase. Da jur împrejur străluceau, sbucnind (sic) parcă din adâncimile spațiului, câteva stele stinghere și singuratice, mai apropiate de Pământ.

Belschi opri mișcarea lentă a telescopului și întări puterea de mărire a lentilelor. Acum, câmpul vizual cuprindea un nor de stele aproape în întregime; era ca o masă densă și luminoasă, în care nu puteai distinge stele stinghere. În jurul acestei mase roiau, când apropiindu-se, când depărtându-se una de alta, milioane de stele. Zărind această lume de neînchipuit, care nu era cu nimic mai prejos de Soarele nostru, din punct de vedere al dimensiunii și al strălucirii, Șatrov se simți copleșit de o puternică deprimare.

— În această direcție, la o distanță de treizeci și cinci de mii de ani lumină [Ani lumină — unitate de măsură astronomică pentru distante, egală cu numărul de kilometri străbătut de raza de lumină într’un an (9,46 înmulțit cu 1012 Km. adică aproape 1013 (10.000 de miliarde) Km.). Astăzi astronomia utilizează ca unitate de măsură a distanței parsecul, egal cu 3,26 ani lumină. (N. A.)] se află centrul Galaxiei noastre, explică Belschi. Centrul însuși nu poate fi niciodată vizibil pentru noi, oamenii. Iată aci, aici la dreapta, o pată întunecată, de dimensiuni uriașe: aceasta e masa de materie neagră, care ascunde vederii noastre centrul Galaxiei. Dar în jurul acestui centru al Galaxiei se învârtesc toate stelele universului nostru, în jurul lui aleargă și soarele, cu o viteză de trei sute de kilometri pe secundă. Dacă n’ar exista paravanul acela negru, Calea Lactee ne-ar apărea cu mult mai luminoasă, iar bolta cerului nostru, atât de întunecată în timpul nopții, ar fi cenușie… Să trecem însă mai departe…

Telescopul se puse din nou în mișcare.

Șatrov observă că roiurile de stele erau brăzdate de niște dungi negre, lungi de milioane de kilometri.

— Aceștia sunt norii alcătuiți din pulberea de culoare închisă și din sfărâmăturile infime ale materiei, explică Belschi. După cum s'a stabilit cu ajutorul unor fotografii făcute pe niște plăci speciale, numai razele ultraviolete și infraroșii ale unor anumite stele, pot să-i străbată.

Șatrov rămase uimit, când în lentila telescopului apăru o nebuloasă care atârna în spațiu, ca un nor sfârtecat de vijelie; semăna cu un rotocol de fum luminos, presărat cu niște văgăuni negre și adânci. Deasupra și în dreapta acestei nebuloase se învolburau niște fâșii cenușii și întunecoase, care se pierdeau în prăpăstiile fără fund ale spațiului interastral. Te treceau fiorii, când căutai să-ți imaginezi dimensiunile enorme ale acestui nor, alcătuit din particule infime ale materiei, care reflecta lumina stelelor îndepărtate. Întregul nostru sistem solar s'ar fi cufundat fără urme în oricare din văgăunile negre de pe întinsul nebuloasei.

— Să aruncăm acum o privire dincolo de limitele Galaxiei noastre, spuse Belschi.

În câmpul vizual al lentilelor binocularului se făcu un întunerec (sic) adânc. În adâncul nemăsurat, ochii lui Șatrov întâlneau rar, rar de tot, puncte luminoase abia perceptibile; erau atât de slab luminate încât strălucirea lor pierea aproape fără să provoace o senzație vizuală.

— Ceea ce vedeți acum desparte Galaxia noastră de alte grămezi de stele asemănătoare ei. Nu sunt stele, ci nebuloase, lumi întregi de stele, aflate la distanțe incalculabile de planeta noastră. Aci, în direcția constelației Pegasului, se deschid regiunile cele mai adânci ale spațiului, cunoscute până astăzi… Și acum să privim una din cele mai apropiate Galaxii cu dimensiuni și formă asemănătoare uriașului nostru sistem astral. Este alcătuită din miliarde de stele de diferite mărimi și luminozități, iar pe întinsul ei se află aceiași nori de materie întunecoasă; aceeași dungă formată din această materie îi încinge suprafața ecuatorului și e și ea înconjurată, tot așa ca și Galaxia noastră, de aglomerări sferice de stele. Aceasta este așa numita nebuloasă din constelația Andromedei. Ea este înclinată față de noi, așa că uneori o vedem dintr'o parte, iar alteori în plan…

Șatrov văzu un nor abia luminat, de forma unui oval prelung. Privind cu atenție, el putu să deosebească niște dungi luminoase așezate în spirală și despărțite prin niște intervale negre.

În centrul nebuloasei se deslușea o masă compactă, luminoasă, formată probabil din aglomerări de stele mai dense, care se contopiseră într'un tot ce cuprindea spații imense. De la această masă porneau protuberanțe, care se încovoiau în spirală, abia perceptibile ochiului. În jurul ei se întindeau niște dungi mai rarefiate și opace, despărțite între ele de niște cercuri întunecoase; la extremitățile lor și mai ales în partea inferioară a câmpului vizual, dungile circulare se fărâmițau într'o serie de pete rotunjite.

— Uitați-vă! Pe dumneavoastră, ca paleontolog, lucrul acesta trebue (sic) să vă intereseze în mod deosebit! Lumina, care ajunge acum la ochii dumneavoastră a pornit dela această Galaxie acum un milion de ani… Omul nu apăruse încă pe pământ!

— Și aceasta este una din Galaxiile apropiate! murmură Șatrov îngrozit.

— De sigur! (sic) Noi cunoaștem astăzi Galaxii care se află la distanțe de cinci sute de milioane de ani lumină! Aproape cinci sute de milioane de ani aleargă lumina, cu o viteză de zece trilioane [Un trilion = O mie de miliarde (N. T.)] de kilometri pe an! Ați văzut ast'fel de Galaxii în constelația Pegasului…

— De neînchipuit! N'are niciun rost să mi-o mai spuneți, deoarece tot nu se pot închipui astfel de distanțe, străbătând abisurile fără de margini și fără putință de a fi măsurate…

Belschi trosni ușor din degete.

— Noi, astronomii, ne orientăm acum în spațiu cu o mai mare siguranță, deși mai sunt multe lucruri pe care nu le putem înțelege. Dar priviți acum… Telescopul nostru este îndreptat spre nebuloasa Andromedei. Nu departe se află constelația Triunghiului: încoace, mai la stânga și mai jos, spre orizont… Aici se vede nespus de limpede

minunata nebuloasă „M-33”, Galaxia cea mai apropiată de planeta noastră. Dacă vom întoarce telescopul exact în partea opusă, încolo, către Ursa Mare și Câinii de Vânătoare, vom găsi două Galaxii îndepărtate și abia vizibile… ele corespund așezării Galaxiilor Andromedei și „M-33”.

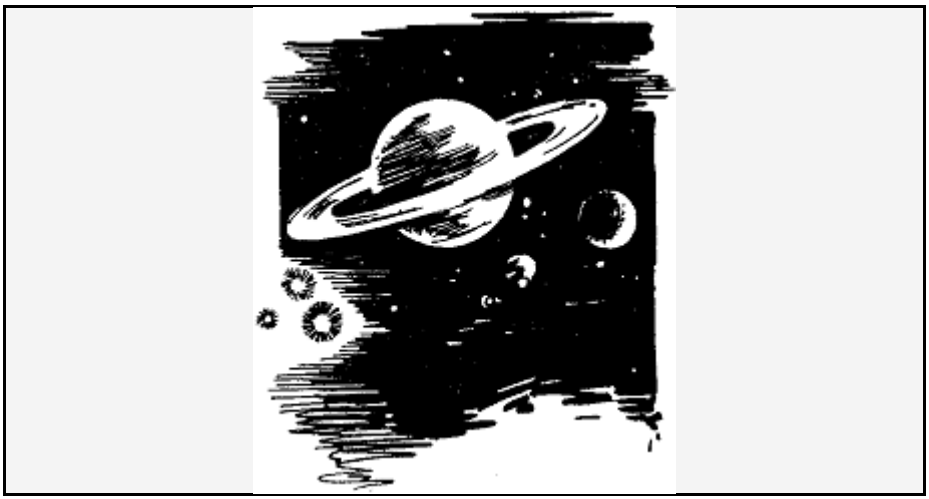

Belschi îi mai arătă încă multă vreme lui Șatrov diferite regiuni ale boltei înstelate. În cele din urmă, Șatrov îi mulțumi călduros, căci el, întocmai ca Virgiliu [Virgiliu — mare poet roman, autorul „Eneidei”. Poetul italian Dante, în opera sa „Divina Comedie”, l-a înfățișat pe. Virgiliu ca pe călăuza sa în lumea de dincolo de mormânt. (N. A.)], îl călăuzise prin spațiile astrale. Se întoarse în odaia lui și se culcă, dar nu putu să adoarmă decât într’un târziu.

Înaintea pleoapelor coborîte roiau mii de corpuri cerești, pluteau nori imenși de aglomerații de stele, perdele negre de materie rece și fulgi uriași de gaz luminos.

Și toate acestea stăpâneau o întindere de bilioane [Un bilion = un miliard (N. T.)] și trilioane de kilometri, fiind împrăștiate într’un gol rece și înspăimântător; erau despărțite de distanțe de neînchipuit, în spațiul cărora se înscăunase întunerecul (sic) cel mai deplin și pe care îl străbăteau torente de emanații ucigătoare. Stelele sunt niște enorme condensări de materie, materie presată de forța gravitației și care, sub acțiunea acestei presiuni, desvoltă (sic) o înaltă temperatură. Temperatura aceasta înaltă provoacă reacții atomice în lanț [Reacția atomică în lanț — reacția atomică care se desvoltă în substanțe, fără o acțiune externă constantă, ci numai în urma unui impuls inițial (N. A.)], care măresc emisia de energie. Pentru ca stelele să-și poată păstra echilibrul și să nu explodeze, energia aceasta a lor trebue să fie

aruncată în spațiu, în cantități uriașe, sub formă de căldură, lumină și raze cosmice [Razele cosmice — radiație extraordinar de dură, ucigătoare chiar, care vine pe pământ din spațiul interplanetar, dar care este reținută de straturile superioare ale atmosferei. Procesele atomice care provoacă aceste radiații atât de puternice sunt încă necunoscute. (N.A.)].

Și în jurul acestor stele, ca în jurul unor uzine de forțe, care lucrează cu ajutorul energiei atomice, se rotesc planetele pe care ele le încălzesc.

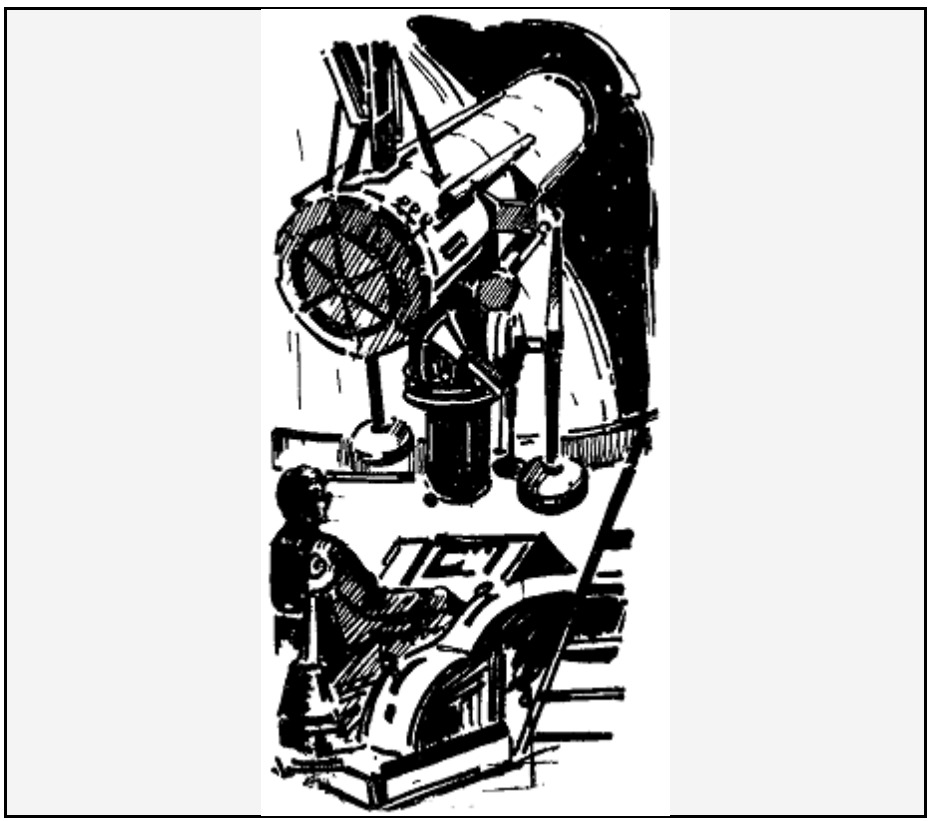

Aceste sisteme planetare, împreună cu miliardele de stele izolate și cu materia întunecată și răcită, care formează un alt sistem enorm, asemănător cu o roată Galaxică, gonesc cu o iuțeală vertiginoasă în adâncurile nemăsurate ale spațiului. Uneori, stelele se apropie între ele, dar apoi se îndepărtează din nou, pentru miliarde de ani, ca niște corăbii astrale. Iar într'un spațiu și mai vast se găsesc niște galaxii izolate, asemănătoare și ele unor corăbii, de astă dată mai mari, care schimbă între ele semnale luminoase în cuprinsul nemărginit al oceanului de întunerec și frig.

Un sentiment vecin cu groaza puse stăpânire pe Șatrov, când acesta își închipui imaginea vie și clară a universului, cu frigul ucigător și disperat al vidului în care se află împrăștiate masele de materie incandescentă la temperatură de necrezut și nu mai puțin ucigătoare. Șatrov își închipui distanțele inaccesibile oricăror forțe, durata neverosimilă a proceselor care se petrec acolo și în care grăunciori de praf, cum ar fi pământul nostru, nu prezintă nicio importanță. Dar în același timp, o admirație plină de mândrie pentru mintea omenească alunga cumplita imagine a universului astral. Viața scurtă și atât de plăpândă, care poate să existe numai pe planete asemănătoare pământului pâlpâie ca niște luminițe mici, undeva prin abisurile negre și stăpânite de moarte ale spațiului.

Toată rezistența și forța vieții rezidă în organizarea ei extrem de complicată, pe care noi de abia acum începem s'o înțelegem, organizare dobândită în decursul a milioane de ani de desvoltare (sic) istorică, de luptă între contradicțiile interioare, de nesfârșită primenire a formelor vechi prin altele noi, superioare.

În aceasta constă forța vieții, avantajul ei față de materia moartă, care participă în mod inert la procesele cosmice și care nu suferă mari transformări și nu se perfecționează. Și cu toată groaznica dușmănie a forțelor cosmice, viața continuă să se desvolte și dă în cele din urmă naștere la gândire; gândirea pune stăpânire pe forțele naturii, îi analizează legile ei și învinge cu ajutorul acestora natura însăși.

Și pe pământul nostru și acolo, în adâncimile spațiului, înflorește viața, izvor puternic de gândire și de voință, care se va transforma în viitor într'un torent uriaș, revărsându-se în întreg universul. Torentul acesta va reuni pârâiașele stinghere și risipite într'un imens ocean de gândire. Descoperirea păstrată în cutia lui Tao-Li era cea mai bună garanție…

Într'un târziu, Șatrov înțelese că impresiile pe care le trăise în noaptea aceea, treziseră din nou puterea creatoare a gândirii sale care i se păruse în ultima vreme amorțită.

Hotărî să-și continue mai departe cercetările, fără să fie înfricoșat de noutatea pe care ar descoperi-o, oricât de neverosimilă ar părea ea.

Ofițerul secund al vaporului „Vitim" stătea rezemat de. parapetul bordului scăldat de razele soarelui. Marele vapor părea că dormitează pe întinderea verzuie a valurilor care se legănau leneș; sclipirile orbitoare ale luminii, lunecând din oglinda apei, îl vegheau de jur împrejur. În preajmă se înălța fumul unui vapor englezesc lung și cu prora ridicată, cu cele două cruci albe ale catargurilor (sic) masive, balansându-se alene.

Marginea de sud a golfului, asemenea unei linii drepte și negre din pricina umbrei adânci, era întretăiată de spinările roșii, violete,

adesea brăzdate de dungi liliachii ale munților.

Auzind niște pași hotărîți ofițerul își aruncă privirea spre trapa punții și văzu ivindu-se capul masiv și umerii largi ai profesorului Davîdov:

— Așa de dimineață, Ilia Andreevici?

Clipind din ochi, Davîdov se uită tăcut în depărtările însorite și apoi se întoarse spre ofițerul care zâmbea.

— Vreau să-mi iau rămas bun dela insulele Havai… Ce loc plăcut… Plecăm curând?

— „Șeful" e plecat pe țărm să îndeplinească formalitățile necesare. Altminteri totul e gata… Îndată ce se întoarce căpitanul, plecăm! De-a-dreptul acasă!

Profesorul dădu din cap și-și scoase țigările din buzunar. El gusta din plin și cu pasiune odihna și se bucura de zilele de Inactivitate silită, atât de rare în viața unui adevărat savant. Davîdov se întorcea din San-Francisco, unde luase parte ca delegat la congresul geologilor și paleontologilor, cercetătorii trecutului Pământului.

Savantul dorea să se înapoieze în țară pe un vapor sovietic, iar „Vitim" venise tocmai la timp. Cât de plăcută fusese pentru el această escală pe insulele Havai! Avusese astfel putința să cunoască îndeaproape natura acestei țări, înconjurată de întinderea nemărginită a apelor Oceanului Pacific. Acum, privind în jur, Davîdov își simțea sufletul cuprins de o și mai mare bucurie, la gândul că foarte curând se va întoarce în patrie. Nenumărate gânduri, care de care mai vrednice de a fi luate în seamă, se adunaseră în mintea lui în aceste zile de cugetare domoală și liniștită. Idei noi îl frământau, cerându-i imperios a le rosti, a la verifica, a le. confrunta și desvolta cât mai curând. Dar acest lucru nu-l putea face aici, în cabina vaporului: nu avea la îndemână nici însemnările, nici cărțile și nici colecțiile necesare…

Davîdov își mângâie ușor tâmplele cu vârful degetelor, ceea ce însemna că se află în încurcătură sau că-i pare rău de ceva…

În dreapta locului — unde se afla colțul ieșit al digului de beton — se deschidea o alee largă de palmieri; coroanele lor bogate, ca niște pămătufuri alintau reflexe de bronz luminos și ascundeau în spatele lor casele albe și frumoase, înconjurate de răzoare de flori. Ceva mai departe, pe un promontoriu, verdeața unor mici arbuști pășea spre apă. În preajma lui se legăna ușor o luntre albastră cu dungi negre; câțiva tineri, băieți și fete, lungiți pe fundul ei, își pârjoleau în soarele dimineții, trupurile svelte și bronzate; deseori ei se sbenguiau (sic) prin apă, râzând plini de voioșie.

Ochii presbiți ai profesorului deslușeau prin văzduhul străveziu toate amănuntele țărmului. Un răzor rotund de flori, în mijlocul căruia se înălța o plantă ciudată îi atrase luarea aminte. Iii loc de tulpină se

ridicau dela pământ, îndesite ca într'o perie, niște frunze argintii, în formă de lame. Deasupra lor, aproape la înălțimea unui om, se ridica o inflorescență roșie ca un fus.

— Nu știți ce fel de plantă e asta? îl întrebă el, plin de curiozitate, pe ofițer.

— Nu știu! răspunse cu nepăsare tânărul marinar. M'am uitat și eu la ea, căci am auzit vorbindu-se adeseori că este o raritate… Dar spuneți-mi, Ilia Andreevici, e adevărat că ați fost marinar în tinerețe?

— Am fost! Ce importanță are asta acum? mormăi profesorul posomorât și nemulțumit că ofițerul schimbase vorba. Mai bine…

De undeva, de după clădirile aflate în stânga lor, răsună țiuitul strident al sirenei, care începu să se rostogolească îndată, la nesfârșit, pe întinderea liniștită a apei.

Ofițerul își încordă toată atenția. Davîdov rămase liniștit, uitându-se cu nedumerire în jur.

Aceeași liniște proaspătă a dimineții plutea pe deasupra orășelului și a golfului deschis larg spre depărtarea albastră a oceanului. Profesorul își îndreptă privirea spre luntrea tinerilor care se pârjoleau la soare.

O fată oacheșă, de bună seamă o indigenă, se ridică în picioare pe pupa luntrii, făcu un semn cu mâna spre marinarii ruși și sări în apă. Florile roșii presărate în țesătura costumului ei de baie, sparseră oglinda verzuie a apei și rămaseră îngropate în adâncul ei străveziu. O barcă ușoară, cu motor, trecu spre port, lunecând cu repeziciune. O clipă mai târziu se opri pe chei un automobil; din el coborî căpitanul „Vitim"-ului, care se apucă să alerge îndată spre vapor. Un Șirag de steguleț, atunci ridicate, fluturară de-a-lungul catargului de semnalizare. Căpitanul se urcă pe puntea de comandă. Abia mai putea să răsufle și își ștergea întruna sudoarea de pe față, cu mâneca imaculată a uniformei.

— Ce s'a întâmplat? începu ofițerul secund. N'am înțeles acest semn…

— Avral! [Avral — mobilizare a întregului echipaj pentru o lucrare urgentă. (N.T.)] strigă cu un glas asurzitor căpitanul. Avral! și apucă mânerul telegrafului. Sunt gata mașinile?

Căpitanul se aplecă deasupra tubului acustic și dete câteva ordine scurte:

— Toată lumea pe punte! Închideți ieșirile! Degajați puntea! Desprindeți otgoanele!

— Russians, what shall you do? [Rușilor, ce aveți de gând să faceți? (N. A.)] răsună deodată întrebarea alarmată a megafonului de pe vaporul vecin.

— Go ahead! [Să mergem în întâmpinare! (N. A.)] răspunse fără întârziere căpitanul Vitim-ului.

— Well! At full spead! [Bine! În plină viteză! (N. A.)] se auzi răspunsul mai liniștit al englezului.

Clipocitul înnăbușit al apei de sub pupă pătrunse în auz fără veste; corpul „Vitim”-ului se cutremură, iar cheiul pluti agale spre dreapta. Agitația de pe punte îl îngrijoră pe Davîdov; îi tot arunca priviri întrebătoare căpitanului, dar acesta, preocupat de manevrarea vaporului, părea că nu mai observă nimic din ceea ce se petrecea în jur.

Sgomotul (sic) valurilor se auzea ca și înainte; apa era domoală, liniștită, iar pe cerul arzător și limpede nu se zărea nici urmă de nor.

„Vitim” își luă avânt și porni în largul oceanului, lunecând cu repeziciune.

Căpitanul răsuflă ușurat și-și scoase batista din buzunar. Aruncându-și privirea ageră asupra oamenilor aflați pe punte, înțelese că așteptau cu toții plini de îngrijorare, lămuririle lui.

— Vine un val uriaș din spre Nord-Est. Cred că singura posibilitate de a scăpa vaporul este să-l înfruntăm în larg, în plină viteză a mașinilor… Cât mai departe de țărm!

Apoi își întoarse privirea spre cheiul care se subția din ce în ce, părând că apreciază din ochi depărtarea.

Ofițerul secund, care dispăruse într’o clipă de pe puntea de comandă, pentru a supraveghea manevrele de pe punte, se ivi din nou, cu chipul roșu de emoție.

Privind peste prora vaporului, Davîdov văzu un șir de valuri mari, care se îndreptau spumegând, spre țărm. În urma lor, aidoma grosului unei armate, care urmează detașamentele sale de avangardă, înainta amenințător, ștergând luciul albastru ce acoperea oceanul în depărtare, creștetul neted al unui uriaș val cenușiu.

— Echipajul să se ascundă în cală! ordonă căpitanul, apăsând brusc pe mânerul telegrafului.

Cele dintâi valuri creșteau pe măsură ce se apropiau de țărm, înălțându-se ca niște coame. Prora „Vitim”-ului se smuci pe neașteptate, se ridică o clipă deasupra apei și apoi se afundă de-a-dreptul sub creasta valului următor. O plesnitură moale și grea sgudui (sic) parapetul punții de comandă, de care Davîdov își încleștase mâinile. Puntea vaporului se cufundă sub apă; în fața punții de comandă se ridică un nor de stropi strălucitori, ca o perdea de ceață. O clipă mai târziu, bordul „Vitim”-ului ieși de sub apă și prora lui se ridică iarăși deasupra valurilor. Puternici le mașini se cutremurau undeva, în adâncul calei, împotrivindu-se cu disperare puterii valurilor, care opreau vaporul și căutau să-l poarte spre țărm, ca să-l sfărâme de pieptul vârtos al pământului.

Pe creasta valului uriaș, care se ridica în văzduh cu un geamăt înspăimântător, devenind tot mai abrupt, nu se zărea nicio pată de spumă. Peretele de apă masiv și de nepătruns înainta cu o iuțeală vertiginoasă; luciul lui opac îi aminti lui Davîdov de povârnișurile stâncilor de bazalt din munții din Primorie. Greu ca și bazaltul, valul se înălța tot mai sus, ascunzând cerul și soarele; creștetul lui din ce în ce mai ascuțit se. Înălțase acum deasupra catargului din față al „Vitim”-ului. Un întunerec din ce în ce mai înfiorător se lăsa în prăpastia adâncă și neagră dela poalele muntelui de apă, în care vaporul luneca, părând că-și primește cu resemnare lovitura de

moarte.

Oamenii aflați pe puntea de comandă își plecară capetele fără să vrea, înfricoșați de furia deslănțuită a elementelor naturii; muntele de apă era gata să se prăbușească peste ei. Vaporul se smuci ca într'un spasm, oprit din goana sa spre ocean. Cei șase mii de cai putere, care învârteau elicea, scrâșneau neputincioși, înfrânți de puterea aceea fără de seamăn…

Prima smucitură îi înghesui pe toți în peretele parapetului, strivindu-i. Nu trecu nicio clipă și apa năvăli mugind pe punte, prăbușindu-se de undeva din înalt, orbindu-i și asurzindu-i.

Încleștându-și mâinile din toate puterile de bara parapetului, pe jumătate sufocat, Davîdov simți în tot corpul scrâșnitul vaporului; îl simți aplecându-se pe partea stângă a bordului, apoi îndreptându-se, aplecându-se pe partea dreaptă, îndreptându-se iarăși și ridicându-se totodată din vâltoarea care-l înghițise. Încetul cu încetul vaporul urca spre suprafața apei. Pe neașteptate ieși din prăpastia cenușie și învolburată, spre cerul liniștit și strălucitor.

Mugetul asurzitor încetă brusc. De pe creasta valului uriaș se vedea acum întinderea nețărmurită a apei. Vaporul o porni lin, odihnindu-și prora pe spinarea puternică și îndreptându-se odată cu el spre țărm. Noi șiruri de valuri veneau din spre larg, dar față de monstrul învins, ele nu mai păreau atât de înspăimântătoare. Căpitanul se scutură de apă și strănută mulțumit. Davîdov, ud leoarcă, abia își șterse ochii și văzu în dreapta vaporul englez dispărând sub valuri; pe neașteptate, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, se repezi spre capătul punții, luptându-se cu haina udă și lipită de corp, care-i stânjenea mișcările. De acolo se deslușea limpede cheiul și orașul lăsat în urmă. Savantul văzu cu groază valul uriaș devenit mai uriaș în apropierea țărmului, văzu cum peretele acela mișcător de apă ascunse din fața privirii, verdeața grădinilor, căsuțele albe ale orașului, contururile drepte și hotărîte ale cheiurilor…

— Al doilea! Al doilea! strigă ofițerul secund în urechea lui Davîdov.

Într'adevăr, un alt val uriaș venea cu o repeziciune fulgerătoare spre vapor. Apropierea lui nu fusese observată la vreme; părea că valul uriaș se furișase tiptil, izbucnind deodată din fundul oceanului.

Muntele de apă rotunjit se înălță cu un vuiet năprasnic, descătușându-și parcă furia cumplită pe care o îngrămădise într'însul de mult. Vaporul țintuit locului din nou, se cutremură ca în spasme sub apăsarea lui. Muntele ucigător de apă lunecă dincolo de pupă, iar șirul valurilor mai mici, care îl însoțeau, se ridicară în fața vaporului. După două-trei clipe de răgaz, un al treilea val uriaș se înălță pe întinsul apei. De astă dată, mașinile ascultând comenzile căpitanului transmise prin telegraf, porniră la timp în „marche arrière", iar

smucitura fu mai slabă și vaporul se ridică mai ușor, pe creasta imensă a valului.

Lupta cu valurile acelea misterioase, ivite din senin, în ciuda timpului frumos și însorit, mai ținu aproape un ceas.

Spălat de sus până jos, cu foarte puține și neînsemnate stricăciuni, „Vitim”-ul se legănă încă multă.vreme deasupra spinărilor domoale ale apei, până când căpitanul se încredința că primejdia trecuse și dădu comanda de întoarcere în port.

Trecuseră numai două ceasuri, de când Davîdov admirase de pe puntea de comandă frumosul orășel de pe malul golfului. Acum țărmul era de nerecunoscut— Grădinile de flori și aleele (sic) drepte dispăruseră. Mormane de bârne, bucăți de acoperișuri și sfărâmături amestecate cu cioturi desfrunzite arătau locul pe care se ridicau, cu puțin mai înainte, casele de pe litoral. Păduricea deasă dela marginea golfului, în preajma căreia se sbenguiseră în apă tinerii aceia plini de voie bună, se transformase într’o paragină mlăștinoasă, cu cioturi rare și despicate.

Cele câteva case mai mari, clădite din piatră, care străjuiau încă de-a-lungul cheiului, priveau mohorîte prin orbitele întunecate ale ferestrelor smulse. În fața lor, îngrămădite de-a valma, zăceau căsuțele și gheretele de pe țărm, dărâmate și purtate de puhoi. În stânga, pe asfaltul străzii, svârlite în neștire, se aflau tot felul de obiecte casnice.

Un remorcher uriaș, culcat pe o rână, încununa mormanul de sfărâmături, ca un monument ridicat în cinstea forțelor cumplite ale oceanului și biruinței lor.

De-a-lungul straturilor de nisip proaspăt depuse, șerpuiau pârâiașe de apă sărată, care răspândeau mii de sclipiri în razele soarelui. Pe chipurile oamenilor care scormoneau printre ruine, căutându-i pe cei pierduți sau salvându-și resturile avutului, citeai jalea și groaza. Cu sufletul sguduit de cele pe care le văzuseră, marinarii sovietici se strânseră tăcuți pe punte și priveau posomoriți spre țărm; ei nu se mai puteau bucura nici măcar de propria lor salvare. Îndată ce „Vitim” ancoră lângă cheiul de beton, nevătămat de valuri, căpitanul adresă echipajului un apel, cerându-le oamenilor săi săi vină în ajutorul băștinașilor. Curând, pe bord nu mai rămăseseră decât santinelele.

Davîdov și întreg echipajul se reîntoarseră pe punte abia la căderea nopții. Fără să scoată o vorbă, se spălă și își bandajă mâna rănită; apoi se plimbă multă vreme pe punte pufăind din țigară.

La ora fixată, profesorul se îndreptă spre prora vasului, unde urma a-și rosti conferința. Insula ce avusese atât de suferit de pe urma groaznicelor valuri, nu dispăruse încă de după orizont, când se înfățișă în fața lui Davîdov, mecanicul secund, președinte al comitetului de pe

vas, rugându-l să „explice băieților ce-a fost”. Profesorul nu ținuse niciodată conferințe în împrejurări atât de neașteptate. Conferința urma să aibă loc chiar pe punte. Auditoriul se îngrămădise lângă prima cală; unii dintre marinari ședeau jos, alții în picioare, alții lungiți, iar Davîdov își sprijinea mâinile pe macaraua învelită cu husă, ca pe un pupitru. Oceanul, stăpânit acum de o liniște deplină, nu mai punea niciun fel de piedeci în calea vaporului, care se îndrepta spre patrie. Profesorul vorbi marinarilor despre Oceanul Pacific, uriașa depresiune de pe suprafața pământului, care este umplută cu cea mai mare masă de apă de pe planetă. În apropierea continentelor, această depresiune este încercuită de lanțuri de încrețituri uriașe ale scoarței, care se înalță de pe fundul celor mai adânci depresiuni, cu o pantă lină. Toate lanțurile insulelor Aleutine, Japoneze, Sonde, reprezintă tocmai aceste încrețituri care se formează chiar în momentul de față. Formarea încrețiturilor continuă neîncetat; vârful fiecărei încrețituri reprezintă una din insulele amintite, și fiecare încrețitură se ridică tot mai sus, uneori cu o viteză de doi metri pe an, aplecându-se în același timp tot mai mult spre centrul oceanului.

„Închipuiți-vă, continuă profesorul, că pentru o clipă, apa oceanului s’ar retrage undeva… Atunci, în locul insulelor ați vedea lanțuri de munți înalți, aplecați spre centrul oceanului și atârnând amenințător deasupra depresiunilor, ca niște valuri solidificate. Povârnișul opus, îndreptat spre continent, deși mai puțin abrupt, formează și el o depresiune destul de adâncă, umplută de mare. Astfel este de pildă Marea Japoneză. De-a-lungul povârnișurilor îndreptate spre continent sunt așezate lanțurile vulcanice. Presiunea și temperatura din interiorul încrețiturilor este atât de puternică, încât topește rocile din centrul lor, iar acestea sbucnesc (sic) înafară prin diferite crăpături, sub formă de lavă topită. Depresiunile din partea oceanului se lasă tot mai adânc sub presiunea bazei încrețiturilor, iar de-a-lungul lor se formează centrele marilor cutremure.

Unul din aceste cutremure a fost cauza nenorocirii de ieri. Undeva, probabil în depresiunea insulelor Aleutine, la baza lor sub presiunea încrețiturilor, o porțiune din fundul oceanului s’a lăsat în adânc, provocând un puternic cutremur submarin. Sguduitura (sic), fie că era una sau mai multe, a provocat formarea unui val uriaș, care s’a rostogolit pe ocean, spre Sud, la mii de mile depărtare de locul apariției sale, atingând peste câteva ore, insulele Havai. În largul mării, valul acesta ar fi trecut neobservat pentru „Vitim-ul” nostru, diametrul valului fiind atât de mare — (aproximativ 150 de kilometri) — încât ridicarea vaporului până la punctul extrem; al înălțimii lui nu s’ar fi resimțit. Cu totul altfel se prezintă situația în apropiere de uscat. Când această masă de apă care se rostogolește pe ocean, întâmpină un.obstacol, ea se ridică, crește și se prăbușește pe țărm cu o forță de

neînchipuit. Dar ce să mai vorbim, ați văzut doar cu toții dezastrul provocat de valul acesta! De aceea forma și caracterul valului sunt determinate de sedimentele.submarine de lângă țărm.

Asemenea valuri nu sunt chiar atât de rare în oceanul Pacific, tocmai fiindcă aici iau naștere procesele de formare a încrețiturilor actuale ale scoarței pământului.. În ultimii 120 de ani insulele Havai au avut de suferit de douăzeci și șase de ori năvala valurilor. Aceste valuri veneau din toate părțile — și din spre insulele Aleutine, cum au fost cele de eri, și din spre insulele Japoneze, Camciatca (sic), Filipine, Solomon, și din spre America de Sud și chiar din spre Mexic. Ultimul val a fost cel din Noembrie 1938. Viteza medie cu care înaintează valurile a fost calculată în mod aproximativ, la trei sute până la cinci sute de noduri…"

Marinarii ascultau cu interes, punându-i o mulțime de întrebări; conferința ar fi durat câteva ceasuri, dacă schimbul gărzilor n'ar fi împrăștiat adunarea. Profesorul, cufundat în gânduri, se plimbă încă multă vreme, la umbra prelatei; din când în când se încrunta și mișca din buze.

Nimicirea frumoasei insule într'o singură clipă, lăsase o urmă adâncă în sufletul savantului. Aproape toate întrebările pe care i le puseseră marinarii, țintеau oarecum același obiectiv ca și propriile sale gânduri. Ar trebui să se știe nu numai cum se petrece această formare de încrețituri în Oceanul Pacific, dar și cauza care le dă naștere. Oare ce cauză provoacă acolo, în adâncul pământului aceste puternice mișcări lente, formând încrețiturile care strivesc roci de o grosime enormă, împingându-le tot mai mult spre suprafața scoarței? Cât de puține cunoștințe avem despre adâncurile planetei noastre; despre compoziția materiei de acolo, despre procesele fizice și chimice, care se petrec sub presiunea a milioane de atmosfere, dedesubtul rocilor de o grosime de mii de kilometri și de o compoziție necunoscută!

Ar fi deajuns să aibă loc neînsemnate regrupări moleculare, o neînsemnată creștere a volumului acestor mase de neînchipuit, pentru ca pe pojghița subțire a scoarței pământului, pe care o cunoaștem, să se producă deplasări enorme, pentru ca scoarța să fie sfărâmată în bucăți și ridicată la înălțimi de zeci de kilometri. Totuși, noi știm că lucrul acesta nu se întâmplă și că substanța din interiorul planetei se află într'o stare liniștită, de echilibru.

Numai din timp în timp, la intervale de milioane de ani, rocile se înmoaie, formând niște benzi sau brâuri, se încrețesc topindu-se și, în parte revărsându-se în erupții vulcanice. Pe urmă, toată această masă încrețită, care suferă o presiune enormă, izbucnește Ia suprafața scoarței, sub forma unui val uriaș de pământ.

Sub acțiunea apei și a atmosferei, valul acesta se transformă

într'un sistem de văi și lanțuri de munți, formând ceea ce numim regiuni muntoase.

Ceea ce e uimitor, este faptul că aceste focare vulcanice și zonele de încreștire ale rocilor se găsesc la adâncimi relativ mici, abia la câțiva zeci de kilometri dela suprafața pământului; înțelegem acest lucru, dacă știm că centrul planetei noastre este acoperit de un strat de trei mii de kilometri grosime, care, după toate probabilitățile, se găsește într'o stare de liniște continuă.

Davîdov se apropie de bordul vaporului, încercând parcă să străbată cu gândul grosimea apelor oceanului și fundul lui, pentru a ghici ce se întâmplă la șasezeci de kilometri în adânc…

„Materia solidă răcită a planetei noastre este formată din elemente chimice stabile, care nu se descompun — cele nouăzeci și două de „cărămizi" din care e construit tot universul.1 Aci pe pământ, aceste elemente sunt stabile și invariabile, spre deosebire de stele, unde au loc procese de trecere a elementelor dela forma nestabilă la cea stabilă, și reacții atomice în lanț, cu emiterea unor cantități enorme de energie — căldură, lumină și alte radiații — tot atât de puternice. Dar dacă în masa substanței răcite a pământului au mai rămas elemente nestabile, tăciuni ai unor procese de transformări atomice din trecutul îndepărtat, din epoca aceea, când planeta noastră era ea însăși un glob de materie astrală incandescentă? Aceste elemente sunt dispersate și de aceea rămân inactive până când nu se formează — prin nesfârșitele transmutații și regrupări ale substanței — aglomerații suficient de mari de elemente cu mare greutate atomică, cum sunt uraniul, toriul sau alte elemente nestabile, încă necunoscute care.se descompun ușor.

După cum știm, numai în cazul acesta se pot desfășura reacții puternice de desagregare în lanț, care emit cantități enorme de energie, dislocând porțiuni întregi din scoarța pământului.

Deci, forțele necunoscute care puii în mișcare scoarța pământului, sunt numai un ecou al transformărilor atomice suferite de substanța astrală, stinsă în trecutul extrem de îndepărtat. Dar dacă așa stau lucrurile, dâcă formarea munților de pământ se datorește reacțiilor atomice dela mari adâncimi, atunci putem nutri speranța că în viitor vom pune stăpânire pe aceste focare de reacții atomice. Să le căutăm pe lângă munții formați din încrețiturile scoarței și în regiunile vulcanice, de pildă, chiar în Oceanul Pacific… Este posibil ca în momentul când la mari adâncimi are loc cea mai mare desvoltare a reacțiilor în lanț, la suprafață să erupă puternice radiații care ne ajută să găsim regiunea desagregării atomice.

Dar, în cazul acesta, în epocile geologice trecute, aceste radiații puteau să exercite o mare influență asupra populației vii a planetei, în locurile unde avea loc formarea încrețiturilor și a munților".

Davîdov își aduse aminte de grămezile uriașe de fosile ale reptilelor dispărute, cu studierea cărora se ocupase în Asia Centrală, căutând în zadar să] dea o explicație satisfăcătoare acestei îngrămădiri de fosile a milioane de reptile, în unele și aceleași locuri.

Cu instinctul savantului, Davîdov simți importanța presupunerilor sale.

Cufundat în gânduri, nici nu băgă de seamă cum trecu timpul. Uitându-se din întâmplare la ceas, înțelese că pierduse masa și lăsă să-i scape o înjurătură.

Capitolul II. IMIGRANȚI ASTRALI

Șatrov se opri în fața ușii. Pe tăblița de sticlă scria: „Șeful secției, profesor I. A. Davîdov". Trecu dintr'o mână într'alta o cutie mare, zâmbi cu șiretenie și bătu cu putere în ușă. O voce joasă și puternică, trădând nemulțumirea, strigă: „Intră!" Șatrov păși înăuntru cu graba lui de totdeauna, puțin adus din spate și cu ochii strălucindu-i pe sub sprâncene.

— Asta-i bună! strigă Davîdov, sărind în sus și părăsind manuscrisul pe care îl cercetase până atunci. Nici nu mă așteptam să te văd! De câți ani nu ne-am mai întâlnit, dragă prietene!

Șatrov puse cutia pe masa biroului. Cei doi prieteni se îmbrățișară îndelung, plini de bucuria revederii.

Uscățiv, de statură mijlocie, Șatrov părea în preajma masivului Davîdov și mai scund. Cei doi prieteni prezentau multe contraste. Davîdov, de statură uriașă și o construcție atletică, părea mai domol și mai blând, spre deosebire de prietenul său nervos, iute și cam ursuz. Chipul lui Davîdov, cu nasul ascuțit, cu fruntea proeminentă sub pletele dese, nu semăna întru nimic cu chipul lui Șatrov. Numai ochii lor, luminoși, limpezi și pătrunzători, aveau într'înșii ceva asemănător, care nu se zărea la prima vedere. Ochii celor doi prieteni exprimau aceeași gândire și voință încordată.

Davîdov îl pofti să ia loc, își aprinseră țigările și apoi începură să-și împărtășească unul altuia impresii adunate de-a-lungul atâtor ani, pe care nu și le spuseseră în scrisori. În cele din urmă, Davîdov mângâie tâmplele cu vârful degetelor, scoase din buzunarul pardesiului un pachet destul de voluminos, îl desfăcu și-l puse în fața lui Șatrov.

— Ascultă, Alexei Petrovici, ia și mănâncă... Să nu zici nu! strigă din senin Davîdov, văzând gestul lui Șatrov de împotrivire. Amândoi izbucniră în râs.

— Întocmai ca în 1940! se înveseli Șatrov. Iar ai uitat să mănânci! Într'o bună zi ai s'o pățești!

Davîdov se porni să râdă în hohote:

— O pățesc, dacă mă întorc cu pachetul acasă. Poftim, fă-mi cinstea „ca în 1940"!

— Acu' îl dăm gata, îl încredință Șatrov făcând un semn cu mâna. Păzea!

— Păi cum altfel... iar acest „păzea" de pe vremuri! Nici nu știi câtă plăcere îmi face să-l aud din nou!... ascultă, Alexei Petrovici, aș vrea să mergem odată la muzeu. Am să-ți arăt niște noutăți foarte interesante... Am și o lucrare pentru dumneata...

— Nu, Ilia Andreevici, eu sunt acela care îți voi aduce la

cunoștință lucruri foarte importante… Trebue să chibzuim bine împreună… e nevoie de capul dumitale, pentru că lucrează bine și fără greș…

— S'auzim! spuse Davîdov, trecându-și degetul pe ultimul rând al manuscrisului și împăturind foile. A propos… scrisoarea dumitale am primit-o acum o săptămână și nu m'am învrednicit încă să-ți răspund… Dar nu-ți îngădui…

— Nu îngădui să-ți împărtășesc păsurile mele? Treceam printr'un impas, căuta să se desvinovățească Șatrov, întrucâtva stânjenit. Mi-am însușit un principiu filosofic, acela al dumitale, care mi-a ajutat de multe ori… Dar pentru a-l aplica, trebue să ai oarecare putere de voință… Se întâmplă uneori să fii mai slab…

— Ce principiu? întrebă nedumerit Davîdov.

— Constă numai din trei cuvinte magice: „nu face nimic". Foarte des îmi lipsea acest „nu face nimic" al dumitale din anii de război…

Davîdov râse din toată inima și răsuflând anevoie, spuse:

— Într'adevăr „nu face nimic"! Vom lucra mai departe… Negreșit, uneori este nespus de greu… Știința noastră e foarte complicată, ai de făcut și săpături, colecții uriașe, o prelucrare minuțioasă a materialului… iar colaboratorii sunt puțini, prea puțini. Deseori ești nevoit să-ți pierzi timpul aproape fără rost, ocupându-te de fleacuri… Dar parc'aveai să-mi spui ceva important și eu am abătut firul vorbei…

— Vom avea o discuție cu totul neobișnuită. Mă aflu în stăpânirea unui lucru atât de neverosimil, încât n'am cutezat să-i vorbesc nimănui despre asta, în afară de dumneata…

De astă dată, Davîdov era acela care dădea semne de nerăbdare. Șatrov zâmbi șiret, ca atunci când intrase în birou, desfăcu pachetul și scoase la iveală o cutie cubică, făcută dintr'un carton galben, împodobită cu niște litere chinezești și presărată cu tot soiul de ștampile poștale.

— Îți amintești de Tao-Li, Ilia Andreevici?

— Cum să nu! Este tânărul paleontolog chinez, foarte capabil, asasinat în 1940 de bandele fasciste, pe când se întorcea din expediție. A căzut pentru China liberă!

— Întocmai! Eu am descris unele din materialele sale și eram în corespondență cu el. Tao-Li se pregătea să vină să mă vadă… Dar nu ne-a fost dat să ne întâlnim! oftă Șatrov. Pe scurt, din ultima sa expediție, mi-a trimis un colet cuprinzând un obiect extrem de curios. Coletul e aici pe masa dumitale. E însoțit de o scurtă notă, cu promisiunea unei scrisori amănunțite… N'a mai ajuns însă să mi-o scrie… A fost ucis în Sâciuan, în drum spre Ciun-Tin…

— Dar unde anume a fost Tao-Li în expediție? întrebă Davîdov.

— În provincia Sican.

— Ehei! Pătrunsese departe… O clipă… este un nod muntos la capătul de răsărit a! curburii munților Himalaia, care se află între această curbură și munții Sâciuan… Păi ăsta e vestitul Cam, unde ar fi vrut să plece Prjevalischi… Ce nu găsești acolo!

Șatrov își privi prietenul cu admirație.

— Ehei, nu m'aș lua la întrecere cu dumneata în materie de geografie! Eu cu harta în mână și abia pot să mă descurc… Cam, este partea de Nord-Vest a Sicanului, și, de altfel, Tao-Li făcea cercetări tocmai în Cam, la Est, în regiunea Eni-Da.

— E limpede… cum nu se poate mai limpede! Arată-mi, să văd ce obiect o mai fi și ăsta. De acolo te poți aștepta la orice!

Șatrov scoase la iveală din cutie un obiect înfășurat în câteva foițe de hârtie subțire. După ce desfăcu hârtia foșnitoare, îi întinse lui Davîdov o bucată tare de os-fosilă, care, la prima vedere, părea să nu aibă nicio formă precisă.

Davîdov cercetă piesa grea, de un cenușiu-deschis, întorcând-o când pe o parte, când pe alta și spuse:

— Este o bucată din partea de la ceafă a unui craniu de dinosaur [Dinosaur — Grupă de reptile care au populat Pământul în timpul erei mezozoice adică acum 80-150 milioane de ani. (N. A.)] răpitor, de dimensiuni uriașe. Dar ce găsești atât de deosebit într'însa?

Șatrov nu spuse o vorbă. Davîdov cercetă încă odată osul și scoase deodată o exclamație înnăbușită. Așeză piesa fosilă pe masa biroului, scoase în grabă dintr'o cutie galbenă și lustruită o lupă binoculară, desfăcu stativul și fixă tubul. Umerii lui largi se aplecară deasupra aparatului. Își apropie ochii de ocularul dublu, iar cu mâinile sale mari potrivi sub lupă osul dinozaurului, strângându-l puternic. În birou se făcu o liniște desăvârșită. Șatrov aprinse un chibrit. Îndată, Davîdov își ridică ochii, holbați de uimire.

— De necrezut! Nu pot găsi nicio explicație. Craniul este străpuns în partea cea mai groasă a osului. Gaura este așa de îngustă, încât nici nu poate fi vorba că ar fi fost făcută de cornul sau de dintele unui animal oarecare. Chiar dacă presupunem că aceasta ar fi fost o boală — necroză, caria oaselor — atunci marginile ar fi purtat urme de modificări patologice. Hotărît, această gaură este făcută prin străpungere! Osul viu a fost străpuns! Fără îndoială. Ambii pereți ai craniului au fost străpunși ca de un glonte. Dacă n'ai socoti-o drept o aiureală, aș spune că osul a fost străpuns de un glonte… Adică, nu! Gaura nu este rotundă — e o crăpătură îngustă, ovală, de parcă ar fi fost tăiată și umplută ulterior, în procesul de pietrificare a osului, cu un fel de rocă moale.

Davîdov împinse brusc stativul binocularului.

— Întrucât până acum n'am avut niciodată halucinații, iar în clipa de față nu mai încape îndoială că sunt treaz, pot să spun numai atât: e

un caz ciudat! Un caz inexplicabil.

El se uită cu răceală la Șatrov, care scoase din cutie un al doilea pachet. Din nou se auzi foșnetul hârtiei.

— Nu vreau să te contrazic, rosti Șatrov cu glas tărăgănat, e într'adevăr un caz extraordinar, și, poate, după o bună chibzuială, s'ar putea găsi chiar mai multe explicații. Dar un al doilea caz asemănător cred că te va face să nu mai stai la îndoială. Iata și cel de al doilea caz — păzea!

Pe birou, în fața lui Davîdov, apăru un alt os plat, cu marginile știrbite.

Davîdov, care se vede că trăsese prea adânc în piept fumul de țigară, se înroși și începu să tușească.

— O bucată din omoplatul stâng al dinozaurului răpitor, spuse Șatrov, aplecându-se peste umărul prietenului său. Dar nu al aceluiași animal căruia îi aparținuse craniul. Acesta era un exemplar mai bătrân și mai mare…

Davîdov dădu afirmativ din cap, fără să-și ridice ochii de pe mica gaură ovală ce străbătea placa de os, un rest de omoplat al puternicei reptile.

— E același lucru, același lucru! șoptea Davîdov emoționat, pipăind cu degetul marginile găurii misterioase.

— Și acum să vedem nota lui Tao-Li, continuă metodic Șatrov, abia stăpânindu-și satisfacția și bucuria.

El care trecuse deja prin emoțiile provocate de această descoperire sguduitoare, putea să-și păstreze mai ușor sângele rece.

În locul graiului lin, rusesc răsunau acum în cabinet, cuvinte englezești sacadate. Șatrov citi domol comunicarea scurtă a tânărului savant ucis:

‚….La patruzeci de mile spre Sud de Eni-Da, în sistemul afluenților de pe stânga Mecongului, am dat de o depresiune largă, ocupată astăzi de valea pârâului Cju-Cje-Ciu. Depresiunea aceasta este acoperită pe toată întinderea cu un strat de lavă terțiară.

Acolo unde defileul fluviului taie până la fund învelișul de lavă, se poate vedea că grosimea lui este de numai treizeci de picioare. Sub el se află gresii poroase, care conțin nenumărate oase de dinozauri; printre acestea am descoperit niște mostre, care aveau diferite leziuni ciudate. Două din aceste mostre vi le trimit odată cu nota de față. Sunt atât de uimit de descoperirea mea, încât am nevoie numai decât de o confirmare care să mă încredințeze că aici nu e vorba de nicio eroare. Leziunile nu sunt toate de același fel. Sunt piese, în care o parte din os pare a fi retezată de un cuțit enorm și tot atât de neîndoios este că tăietura a fost.făcută pe osul viu, înainte de pieirea animalului, în chiar momentul morții lui. Eu duc cu mine la Ciun-Țin mai mult de treizeci de mostre, adunate din diferite locuri ale văii, unde am

descoperit un mare număr de fosile de dinozauri și chiar schelete întregi. Fiecare mostră poarta o etichetă cu datele precise ale locului unde a fost găsită.

Sunt atât de grăbit să vă trimit acest colet, încât n'am avut timp să vă scriu o scrisoare amănunțită. Voi face acest lucru de îndată ce mă voi întoarce acasă la Sâciuan".

Șatrov tăcu.

— Asta-i tot? întrebă Davîdov nerăbdător.

— Tot! Pe cât de mare e însemnătatea descoperirii sale, pe atât de scurtă e nota!

— Puțină răbdare, Alexei Petrovici! Lasă-mă să-mi revin în fire… mi se pare că visez… Să stăm liniștiți și să judecăm. În capul meu s'a încurcat totul… sunt buimăcit pe de-a'ntregul!

— Te înțeleg foarte bine, Ilia Andreevici. Trebue să recunoaștem că pentru a trage concluzii dintr'un fapt ca acesta i se cere savantului o mare îndrăsneală. El ar însemna spulberarea tuturor concepțiilor de până acum. În lucrările mele eu nu sunt atât de îndrăsneț ca dumneata, dar uite, aci și dumneata ai dat înapoi…

— Bine! Hai să chibzuim lucrurile cu curaj, mai ales că suntem singuri și nu e nimeni care să-și închipue că două balene paleontologice s'au scrântit la cap… Asta ca să nu spunem altceva mai rău. S'o pornim! Așa dar acești dinozauri răpitori au fost uciși cu o armă puternică, necunoscută nou. Capacitatea de pătrundere a acestei arme, după cum se vede, depășește până și puternicele noastre arme

din ziua de azi. O astfel de armă putea fi făcută numai de către o ființă gânditoare, care se afla pe o înaltă treaptă de cultură. E just?

— Indiscutabil. Prin urmare, un om! adăugă Șatrov.

— Întocmai. Dar acești dinozauri au trăit în perioada cretacică [Perioada cretacică — ultima perioadă a erei mezozoice, care a ținut aproape 60 milioane ani și s'a terminat cu 60 milioane de ani înaintea erei noastre. (N. A.)], deci cu aproximativ șaptezeci de milioane de ani în urmă. Toate datele științei noastre, care nu pot fi contestate și nici puse la îndoială, ne spun că omul a apărut pe pământ, ca una din ultimele verigi ale marelui lanț de desvoltare a lumii animale, mai târziu cu șaizeci și nouă de milioane de ani. Și până când ultima și cea mai superioară specie a omului a învățat să gândească și să muncească, au trecut multe sute de mii de ani… În tot acest timp omul a trăit într'o stare animalică…

Omul n'a putut să apară mai devreme, iar omul înarmat cu tehnică, cu atât mai puțin. Este cu totul exclus… Prin urmare, nu ne putem opri decât la o singură concluzie: cei care i-au ucis pe acești dinozauri, nu s'au născut pe Pământ. Ei au venit dintr'o altă lume…

— Da, dintr'o altă lume, susținu cu tărie Șatrov. Și eu am…

— O clipă! Până acum totul e limpede. Dar mai departe lucrurile devin neverosimile. Ultimele succese ale astronomiei și astrofizicei au schimbat vechile concepții. S'au scris multe romane pe tema celor veniți din alte lumi. Într'adevăr, afirmațiile cele mai recente ale celor mai mulți dintre savanți, după care sistemul nostru planetar este un fenomen excepțional, sunt respinse în ziua de astăzi. Acum avem suficiente motive să presupunem că multe stele au sisteme planetare proprii, întrucât numărul stelelor din univers este nesfârșit, iar numărul sistemelor planetare de asemenea. Prin urmare, a socoti, mai departe, că viața pe planeta noastră este un drept care aparține în exclusivitate Pământului, este o greșeală. Se poate afirma cu tărie că oriunde în univers există viață. Cu aceeași tărie se poate afirma că pretutindeni, viața parcurge drumul desvoltării evolutive și prin urmare, apariția ființelor cugetătoare este posibilă oriunde. Totul este exact până aci. Dar, în același timp, noi știm că distanțele până la cele mai apropiate stele cu sisteme planetare sunt neînchipuit de mari. Atât de mari încât pentru a fi străbătute este nevoie de sute și mii de ani de sbor (sic), cu viteza luminii, adică 300.030 km. pe secundă. O ființă vie, care e o materie organizată, extrem de fragilă, nu poate suporta o asemenea iuțeală. Iar în sistemul nostru planetar, în afară de pământul nostru, doar Marte și Venus mai oferă speranțe. Dar și aceste speranțe sunt slabe. Planeta Venus are o temperatură prea ridicată, se rotește încet, iar atmosfera ei este densă și lipsită de oxigen. Cu greu s'ar putea desvoltă aici viața, iar existența ființelor cugetătoare, cu o înaltă cultură, este cu desăvârșire exclusă. La fel și în Marte. Atmosfera este

extrem de rarefiată, e prea puțină căldură și dacă există viață, ea există în forme sărăcăcioase, primitive. N'avem nicio îndoială: acolo nu există energia necesară pentru desvoltarea vieții, energie care a putut crea omul pe pământul nostru. Nu mai vorbesc de planetele mari și îndepărtate ca Saturn, Jupiter, Uranus, Neptun… sunt lumi îngrozitoare, friguroase, întunecoase, ca ultimele cercuri ale Infernului lui Dante. De pildă, să ne gândim o clipă la Saturn: În centrul planetei se găsește un miez stâncos, pe care se află un sloi de ghiață de o grosime uriașă. Raza planetei este de circa 60.000 km. Toate acestea sunt învăluite într'o atmosferă densă, cu o grosime de aproape 25.000 Km. prin care nu pătrund razele solare și care e bogată în gazele otrăvitoare: amoniac și gazul metan. Aceasta însemnează că într'o astfel de atmosferă domnește un întunerec veșnic, un ger de -1500 și o presiune de un milion de atmosfere… Ți-e groază să te gândești…

— Nu cunoșteam unele lucruri, din cele pe care mi le-ai povestit — îl întrerupse Șatrov — dar am ajuns și eu la concluzia că în sistemul nostru planetar nu există ființe asemănătoare omului, cu puterea lui de gândire… Și eu…

— Ei, vezi? Prin urmare, pe planetele noastre nu există astfel de ființe și nu e cu putință nici să fi venit în sbor din îndepărtatele sisteme siderale. Atunci de unde au putut apare acești venetici? Iată în ce constă neverosimilul!

— Nu m'ai ascultat până la sfârșit, Ilia Andreevici! Cu toate că nu posed erudiția dumitale, căreia îi sunt familiare cele mai variate domenii ale științei, totuși, în general, mi-am închipuit și eu același lucru. Doar stelele nu stau nemișcate. Ele se deplasează în interiorul Galaxiei noastre, iar Galaxia însăși se învârtește și ea, ba încă se mișcă în întregime, ca și marea mulțime a altor Galaxii. În decursul a milioane de ani s'au putut produce apropieri și depărtări hotărîtoare între stele…

— Nu cred ca acest lucru să ne fie de vreun ajutor. Spațiul Galaxic (sic) este atât de mare, încât practic, posibilitatea apropierii sistemului nostru solar de alte sisteme planetare este imposibil. Și apoi cum să descoperim aceste căi siderale?

— Și asta e adevărat, dar numai în cazul când deplasările stelelor nu sunt determinate, când ele nu sunt supuse unor reguli anumite. Dar dacă deplasările acestea se desfășoară în mod regulat? Dacă această regularitate poate fi calculată?

— Hm!… mormăi Davîdov sceptic.

— Bine, voi da cărțile pe față… Unul din foștii mei elevi, care a părăsit facultatea de matematici, după trei ani de cursuri, s'a înscris la astronomie și a studiat îndeaproape problema mișcării sistemului nostru solar — în limitele Galaxiei — formulând o teorie interesantă și bine întemeiată. Ți-o voi expune pe scurt. Sistemul nostru solar

descrie în interiorul Galaxiei o orbită eliptică enormă, cu o perioadă de rotație de două sute douăzeci de milioane de ani. Această orbită e întrucâtva înclinată față de suprafața orizontală a „roții stelare” a Galaxiei noastre. Din această cauză, într’o anumită perioadă, soarele, împreună cu planetele străpunge perdeaua de materie neagră formată din praf și sfărâmături de materie răcită, care se așternpe suprafața ecuatorială a „roții Galaxiei”.

Atunci soarele se apropie de sistemele siderale concentrate ale regiunilor centrale, cum ar fi să zicem, constelația Săgetătorului. Iar în acest caz e posibilă apropierea sistemului nostru solar de alte sisteme necunoscute, apropiere atât de considerabilă, încât sborul interplanetar devine o realitate.

Davîdov își asculta prietenul, nemișcat, cu mâna încremenită pe suportul binocularului.

— Iată care este teoria, continuă Șatrov. — M’am întors de curând din regiunea unde a căzut în luptă fostul meu elev și unde am izbutit să-i găsesc manuscrisul. A căzut în 1943… Șatrov se opri, își aprinse o țigară și continuă: Teoria pe care ți-am înfățișat-o ne arată numai posibilul — și sublinie acest cuvânt — dar nu ne dă încă dreptul să socotim neverosimilul ca un fapt real. Dar când vedem înlănțuirea a două observații cu totul independente, însemnează că suntem pe drumul cel bun. Șatrov luă o atitudine teatrală, își îndreptă spatele, își ridică bărbia și rosti: Teoria elevului meu afirmă că apropierea sistemului solar de îngroșările centrale ale Galaxiei a avut loc, aproximativ, cu șaptezeci de milioane de ani în urmă!

— Drace! exclamă Davîdov fără să vrea.

Șatrov continuă solemn:

— Un lucru de necrezut, întâlnindu-se cu alt lucru de necrezut, se transformă într’un fapt real. Presupun că se poate susține, că în perioada cretacică a avut loc apropierea sistemului nostru planetar de un altul, populat cu ființe cugetătoare — adică oameni — și aceștia s’au mutat din planeta lor pe a noastră, ca de pe o corabie pe alta, în largul oceanului. Apoi, în decursul vremurilor, aceste corăbii s’au depărtat una de cealaltă la o distanță de necrezut. Ei — oamenii — ființele cugetătoare de pe cealaltă planetă, au stat numai câtva timp pe pământul nostru și din această cauză n’au lăsat urme vizibile. Dar ei s’au aflat pe pământul nostru… au fost în stare să învingă spațiul interplanetar cu șaptezeci de milioane de ani înaintea noastră… Ai vreo obiecție de făcut?

Davîdov se ridică, își privi în tăcere prietenul și-i întinse mâna.

— M’ai convins, Alexei Petrovici! Dar nu este totul limpede… De pildă, de ce au ajuns aici, tocmai pe Pământul nostru, care pare un mic gândăcel între stele și planete? Mai sunt și alte probleme de rezolvat, dar esențialul, după părerea mea, e suficient de convingător.

E ne mai auzit, neverosimil, dar adevărat și real. Cu toate acestea, ce crezi: se pot publica lucrurile astea?

Șatrov dădu din cap:

— În niciun caz! Graba va strica totul. Pentru o astfel de descoperire se cuvine să nu ne grăbim.

— Ai dreptate, ai dreptate, prietene. Este mult mai bine să aștepți, decât să te grăbești. Dar să așteptăm fiind pregătiți la orice! Trebue să căutăm argumente tot atât de serioase precum era și „argumentul" nostru dela Leningrad!

Șatrov își aduse aminte de „argumentul" pe care Davîdov îl păstra într'un colț al încăperii, ori de câte ori se aflau amândoi în birou și lucrau împreună.

Argumentul era o bară masivă de fier, scoasă dela un postament de susținere al unui schelet; cu ea, Davîdov încerca să-l convingă pe prietenul său încăpățânat și pasionat în veșnicile lor discuții.

Șatrov zâmbi fără voie:

— Cum de nu? Îmi aduc aminte… Aici începe a doua parte a chestiunii despre care am vrut să-ți vorbesc. Nu sunt geolog și nici muncitor pa teren, ci un schimnic al biroului. Numai dumneata ești acela care poți să întreprinzi această operație. Autoritatea dumitale…

— Ha, ha! Într'un cuvânt, trebue să facem săpături pe locul unde s'a desfășurat lupta între cei veniți din stele și dinozauri…

Davîdov rămase pe gânduri și apoi vorbi răspicat:

— E o regiune interesantă acest Sican. Iar pentru noi, paleontologii cu atât mai mult! Știi desigur, Alexei Petrovici, că acolo, la sfârșitul perioadei terțiare, au existat în același timp forme vechi și forme noi da mamifere dispărute în ziua de astăzi. Un amestec bizar între formele dispărute în alte părți ale pământului de zeci de milioane de ani și acelea apărute de curând. Dar, însuși locul — exclamă Davîdov cu însuflețire. Munți înalți, acoperiți cu zăpadă, podișuri reci, aride și pustii, iar printre ele văl nespus de adânci, cu o minunată floră tropicală. Prăpăstii de netrecut separă localitățile. Dela un sătuc la altul e o distanță de vreo doi kilometri, dar între ele se întinde o vale neînchipuit de adâncă, astfel că locuitorii acestor două sate nu se întâlnesc niciodată, deși se pot zări din depărtare. Fiare ciudate, necunoscuta încă științei, trăiesc prin desișul pădurilor din fundul văilor… iar pe înălțimi urlă furtuni reci. Acolo își au izvorul Brahmaputra, Iantze, Mecong, marile fluvii ale Indiei, Chinei și Siamului. Un loc ne mai pomenit. Îți închipui acest punct de întâlnire al Tibetului, Indiei, Siamului, Birmaniei și Chinei? Crezi oare că „prietenii" noștri vor îngădui savanților bolșevici să pătrundă acolo? Cum să încerce știința să pătrundă acolo, unde domnește diplomația dușmănoasă și conduc politicienii vicleni! Davîdov își scoase din buzunar ceasul său mare și vechi: Ia te uită… nu-i încă două! Ce

însemnează să fii stăpânit de o puternică emoție! Parc'ar fi trecut o zi întreagă! Se ridică de pe scaun, luă o legătură de chei și i-o întinse lui Șatrov: Ascunde cutia în dulapul ăsta, în stânga… Orice s'ar întâmpla, noi suntem obligați să facem tot ce ne stă în putință… Vom vedea dacă Tușilov ne poate primi. Rămâi mult timp la Moscova, Alexei Petrovici? Până la limpezirea chestiunii? Asta înseamnează deci că vei sta cel puțin o săptămână, căci nu cred să sa poată rezolva ceva mai devreme. Vei sta la mine nu-i așa? Uite, chiar acum telefonez secretarului și pe urmă acasă, ca să-i vestesc că suntem reținuți.

În locuința spațioasă, simplu mobilată, a lui Davîdov domnea liniștea. Ziua aceea de vară pătrund,aa prin ferestrele mari ale casei cu umbrele albăstrii ale amurgului. Șatrov, tăcut, adus din spate, măsura odaia în lung și în lat, iar Davîdov stătea posomorit în fotoliul din fața biroului.

Cei doi prieteni se gândeau, dar fiecare în felul său. Nu voiau încă să aprindă lumina, ca și cum întunerecul ce cobora lin în odaie le-ar fi alinat mâhnirea.

— Mâine plec! spuse Șatrov în cele din urmă. Nu mai pot întârzia… și de altminteri nici n'am pentru ce… Refuzul este categoric. Dar nici nu putea fi altfel! Vor deslega această problemă urmașii noștri, când vor dispărea toate aceste blestemate hotare și toate celelalte „vechituri", care n'au pierit încă!

Davîdov nu scoase o vorbă. Privea pe fereastră, dincolo de acoperișul casei vecine; în înaltul cerului ce străjuia orașul se aprindeau sfios stele mici și fără da număr.

— E dureros să stai ca un cerșetor la poarta marei descoperiri și să nu poți intra! vorbi iarăși Șatrov. Nu voi mai avea liniște până Ia sfârșitul vieții mele și nimic nu mă va mângâia.

Pe neașteptate, Davîdov își ridică pumnii încleștați deasupra creștetului.

— Noi nu na putem împăca cu situația asta… Vom fi ajutați! Dă-l dracului de Cam! La urma urmei, ce siguranță avem, că în locul acela unde s'au păstrat rămășițele dinozaurilor uciși, vom găsi urmele „lor"? Niciuna! De vreme ce „ei" au venit la noi cu un anumit scop, nu însemnează că trebuiau să stea numai într'un singur loc. Da ce n'am căutat în sedimentele noastre calcaroase? Pot spune dinainte că dacă într'adevăr există asemenea rămășițe, ele pot fi găsite numai în sistemele lanțurilor de munți înalți și tineri. În Cam, descoperirea nu e întâmplătoare. De ce? Pentru că numai acolo unde scoarța pământului este fărămițată în nenumărate porțiuni mici — dintre care unele se ridică, iar altele sa lasă — depunerile de tot felul, mici și întâmplătoare, pot supraviețui eroziunilor și prăbușirilor inevitabile. Dacă o mică scobitură a început să se afunde încă în perioada

cretacică, provocând apoi adâncituri între munți, acolo sub straturile crescute prin sedimentare, se poate păstra ceea ce în alte părți, pe câmpii, bunăoară — va fi surpat, depus din nou și distrus. Avem astfel de locuri în munții Cazahstanului, Uzbechistanului, în genere în munții Asiei Centrale. Acești munți datează din marea epocă alpină [Epoca alpină de formare a munților — ultima perioadă de formare a munților din istoria Pământului, când au apărut lanțurile muntoase foarte înalte ale epocei contemporane. (N. A.)] a formării munților, care a început la sfârșitul perioadei cretacice. Avem unde căuta, dar trebue să știm ce căutăm, altfel…

— Zău că nu te înțeleg, Ilia Andreevici! îl întrerupse Șatrov. Oare nu-i limpede ce, sau mai bine zis pe cine anume, urmează să căutăm?

— Nu-i limpede! Trebue să fim bine lămuriți în ceea ce privește structura acestor venetici; nu reprezintă ea oare vreo protoplasmă care nu s'a putut conserva? Asta în primul rând. Ce au făcut „ei" aici? Iată ce trebue să lămurim în al doilea rând— Primul lucru ne va ajuta să știm ce rămășițe pot fi găsite prin săpături, al doilea unde pot fi găsite mai ușor aceste rămășițe, în cazul când ele există în fapt. Prin ce locuri ale planetei noastre au rătăcit „ei"? Oh, dacă te gândești bine, vezi că acțiunea noastră nu prea are șanse de izbândă… Negreșit, asta nu însemnează că trebue să renunțăm! Așa dar să ne împărțim sarcinile, așa cum făceam odinioară, în zilele acelea depărtate, când lucram împreună. Dumneata te vei ocupa de prima chestiune. De partea biologică. Eu mă voi ocupa de cea de a doua și în general de toată partea geologică, precum și de dirijarea și desfășurarea cercetărilor. Mă pricep la asta, n'avea grijă! Nu de geaba am explorat toate întinsele ținuturi ale Asiei Centrale unde au fost găsiți dinozauri…

— Mi-ai dat o grea sarcină! exclamă Șatrov. Cine știe câte forme de viață vor fi existat în alte lumi 1 În această privință, cred că nimeni nu poate afirma ceva în mod precis.

— Vorbe goale de intelectual păcătos! se înfurie Davîdov. De sigur că problema este grea, pentru că nu există fapte… Suntem însă nevoiți s'o pornim, bizuindu-ne numai pe un raționament abstract… Toată nădejdea stă în agerimea minților noastre. Avem datoria să facem lumină! Dar dacă mintea dumitale nu va chibzui cu seriozitate, cine dintre noi va limpezi sarcina ce-ți revine? Cât privește formele diferite de viață ale ființelor din epoca de piatră sau de metal, lasă treburile astea în seama scriitorilor! Nu e de noi! Adu-ți aminte că energetica vieții nu s'a format la întâmplare, ci după anumite legi. Iată care sunt, după părerea mea, tezele noastre fundamentale și trebue să ne conducem după ele, dacă vrem să rămânem niște cercetători corecți până la sfârșit: structura ființelor vii nu este întâmplătoare. În primul rând, unitatea materiei din univers este dovedită; există

pretutindeni nouăzeci și două de elemente — cum există de altfel și pe Pământul nostru. S'a dovedit, de asemenea, caracterul comun al legilor chimice și fizice în toate adâncimile spațiului cosmic. Și dacă este așa atunci — Davîdov lovi cu pumnul în masă — materia vie care e constituită din cele mai complicate molecule, trebue să aibă la bază carbonul, elementul capabil de a forma combinațiile cele mai complexe. În al doilea rând la baza vieții stă utilizarea energiei, a iradiațiilor solare, a celor mai răspândite și mai efective reacții chimice acide. Așa-i?

— E tot una! dădu afirmativ din cap Șatrov. Dar până…

— O clipă! Moleculele cu cât au o structură mai complexă cu atât se descompun mai ușor la o temperatură ridicată. În substanța stelelor incandescente nu există în genere combinații chimice. În lumi mai puțin încălzite, cum reese (sic), ca de pildă, din spectrele stelelor roșii și reci, precum și în petele solare, găsim cele mai simple combinații chimice. Din această cauză se poate afirmă că apariția vieții, sub orice formă, oricât ar fi ˆsa de neobișnuită, e posibilă numai la o temperatură relativ scăzută. Dar nici la o temperatură prea joasă, căci astfel mișcarea moleculelor se va încetini peste măsură, reacțiile chimice nu vor mai avea loc, și nu se va mai produce energia necesară vieții. Prin urmare, se poate vorbi dinainte, fără a face concesii adevărului despre limitele minime de temperatură, necesare existenței organismelor vii. Nu te voi obosi cu o expunere prea lungă, vei înțelege totul când îți voi spune că aceste limite de temperatură se stabilesc chiar și mai exact: ele sunt acelea între care se menține starea lichidă. Apa conține soluțiile principale, datorită cărora se realizează activitatea esențială a organismelor. Pentru apariția și pentru complicarea treptat crescândă a vieții, se cere o îndelungată desvoltare evolutivă, istorică. Prin urmare, condițiile necesare vieții trebue să fie constante, să dureze în timp, în limite minime de temperatură, presiune, radiații și tot ce înțelegem prin condiții fizice pe suprafața pământului. În ceea ce privește gândirea, ea se poate naște numai într'un organism foarte complex, cu o înaltă energetică, un organism care este, într'o măsură anumită, independent de mediul înconjurător. Înseamnează deci că pentru apariția ființelor cugetătoare, cu rațiune, limitele sunt mai puțin largi, le putem asemăna cu un coridor îngust, care trece prin timp și spațiu. Să luăm de pildă plantele, în; organismul cărora se produce, cu ajutorul luminii, sinteza carbonului. Energetica lor este inferioară față de cea a animalelor, produsă prin ardere. Din această cauză și datorită numai imobilității lor, plantele ating dimensiuni uriașe. Mișcări puternice și repezi, așa cum sunt mișcările la animale, nu pot exista la plante. În cazul lor, e vorba de un altfel de mecanism. Viața, sub aceeași formă generală: și în aceleași condiții ca pe pământ, nu este întâmplătoare, ci este supusă

unor anumite legi. Și numai astfel poate viața să parcurgă calea îndelungată a perfecționării istorice, calea evoluției. Prin urmare, problema se reduce la o justă apreciere a căilor de evoluție, începând cu ființele cele mai simple, până la animalul cugetător. Toate celelalte soluții nu sunt decât niște aberații, niște fantezii ale ignoranților!

— Ești prea aspru, Ilia Andreevici! Doar nu m'am dat în lături, n'am spus că nu voi reflecta asupra acestei probleme. Îți voi comunica tot ce-mi va trece prin minte în privința aceasta…

— Ilia Andreevici, sunteți chemat la telefon! E pentru a nu știu câta oară,— dar ați tot lipsit în ultimele zile…

Davîdov mormăi furios și își lăsă lucrul. Pe birou se afla un teanc de șpalturi, — cu o foaie de hârtie prinsă deasupra, pe care scria: „Profesorului Davîdov, urgent! Cu rugămintea de a le restitui îndată!". Sub șpalturi se găseau două articole, trimise pentru a referi asupra lor, pe care profesorul le ținuse peste timpul prevăzut. În cele câteva zile pe care Ie pierduse încercând să obțină aprobarea pentru expediția în Cam, se strânseseră o mulțime de lucrări urgente. Erau obișnuitele lucrări cu care sunt copleșiți savanții renumiți și care n'au nicio legătură cu cercetările lor. Acasă îl aștepta referatul, o disertație lungă, iar conferențiarul îl aștepta de asemenea ca nerăbdare. Peste trei ore trebuia să participe la o ședință îndelungată. În răstimp se arătă și preparatorul cu rugămintea de a cerceta o lucrare a lui și a-i da indicații pentru felul în care trebue s'o continue. Mai trebuia să scrie și câteva scrisori pentru a solicita sprijinul necesar realizării extraordinarei idei a lui Șatrov.

Îndată ce sfârși convorbirea telefonică, profesorul reveni la birou și se-apucă iarăși să corecteze șpalturile. Penița scârțâia supărător pe hârtie, făcându-l să rostească printre dinți, deseori, vorbe de ocară la adresa corectorilor. După o vreme, rândurile începură să-i joace înaintea ochilor. Davîdov scăpă două greșeli fără să le însemne și atunci își dădu seama că are nevoie de puțină odihnă. Își frecă ochii, se întinse și se trezi cântând cu glas răsunător și puțin cam fals o melodie monotonă și tristă:

„Volga, Volga, fluviu rusesc, apă străbună,
Burlacului, biet, dă-i mila cea bună…"

În ușa întredeschisă se auzi ciocănind și în încăpere pătrunse profesorul Colțov, directorul adjunct al Institutului la care lucra Davîdov. Pe chipul lui Colțov, încadrat de o barbă scurtă, plutea un zâmbet batjocoritor, iar de sub genele lungi și arcuite ca ale unei femei, ochii lui întunecați priveau triști.

— Cântați cam cu jale, domnule! rosti Colțov zâmbind cu ironie.

— Cum oare să nu cânt astfel! Am o groază de lucru, o puzderie de chestii mărunte, care nu mă lasă să mă consacru muncii mele

adevărate. Cu cât devii mai matur, cu atât îți vin pe cap mai multe fleacuri, iar puterile-ți nu mai sunt aceleași! E greu să lucrezi nopțile ca un șoarece de bibliotecă, strigă Davîdov.

— Vai! Cât de răsunător vorbiți, se încruntă Colțov. Sunteți rezistent, aveți o constituție robustă, o constituție de fier, nu altceva. Ha, ha, ha! Iată o scrisoare dela Corpacenco, din Alma-Ata. Cred că vă va interesa.

* * *

Se lumina de ziuă. Dimineața de vară se înălțase încet și acum se lupta cu lumina gălbue (sic) a lămpii de masă, aflată lângă fereastra larg deschisă. Davîdov își aprinse o țigară, dar nu-i mai simți gustul; tutunul îi împovăra și îi apăsa inima obosită. Dar dusese la bun sfârșit tot ceea ce își propusese. Pe masa lui plină de tot felul de cărți și de hârtii se aflau unsprezece scrisori adresate geologilor care lucrau în regiunile depunerilor calcaroase din Asia Centrală. Pentru ca să poată fi expediate cu poșta de dimineață nu mai avea decât să lipească plicurile.

Davîdov începu să scrie adresele fără să bage de seamă că soția lui intrase în odaie, frecându-și ochii somnoroși cu pumnii ca un copil.

— Să-ți fie rușine! exclamă ea mânioasă. Se luminează de ziuă! Unde ți-e promisiunea de a nu mai lucra noaptea! Tu însuți te-ai plâns că ești obosit, că ți-ai pierdut puterea de muncă… Ei, uite, asta nu-mi place!

— Am isprăvit! Mai am încă cinci adrese de scris și sunt gata, se desvinovăți Davîdov. Ba chiar îți făgăduesc că nu am să mai lucrez noaptea. Lucrările astea însă erau extrem de urgente și trebuiau duse la bun sfârșit cu orice preț… Du-te, haide, du-te, fii înțelegătoare, draga mea… Îndată mă voi culca și eu.

Davîdov scrise ultima adresă și stinse lampa. Lumina palidă și aerul răcoros al dimineții năvăliră în cuprinsul odăii. Privi cerul și-și trecu mâna peste fruntea obosită. Problema căutării în văile din munții Asiei Centrale a ființelor venite din stele pe care și-o pusese pe neașteptate, îi apăru în toată măreția ei.

Într'adevăr, dacă se găsesc destul de des fosile ale animalelor, aceasta se datorește faptului că miliarde de astfel de animale au trăit pe suprafața pământului și multe rămășițe au nimerit, fără îndoială, condiții favorabile conservării și pietrificării lor. Dar cei veniți dintr'o altă lume, n'au putut fi prea numeroși. Chiar dacă urmele lor s'au păstrat undeva, a le găsi în cuprinsul imenselor mase de depuneri sedimentare, sau în miile de kilometri cubi de rocă, este cu putință doar numai făcând săpături de un uriaș volum. Mii de oameni trebue

să cerceteze miile de metri cubi de rocă, sute de escavatoare puternice trebue să extragă straturile superioare. E o himeră! Nici o țară din lume oricât de bogată ar fi, n'ar putea cheltui miliarde de ruble pentru săpături făcute pe o scară atât de întinsă! Iar obișnuitele săpături paleontologice, chiar cele mai însemnate, în cadrul cărora se cercetează un teren de trei-patru sute metri pătrați, sunt o picătură de apă în mare, un fleac față de problema ridicată. Probabilitatea este egală cu zero.

Davîdov își lăsă capul în piept, copleșit de adevărul crud și nemilos. Gândurile Iui i se părură ridicole, fără nicio speranță de realizare.

Șatrov avusese dreptate, chiar multă dreptate, când apreciase cu mintea sa limpede ca fiind infime mijloacele pe care le aveau la dispoziție.

„La dracu, înjură în gând Davîdov. Nu mai pot nici dormi. Acum mă vor urmări și în somn blestematele astea de îndoieli. Ce să fac oare ca să mă scap de povara gândurilor? Uite, nici n'am citit scrisoarea pe care mi-a adus-o Colțov".

Profesorul scoase din portofel scrisoarea unui renumit geolog, care lucra la Academia de Științe din Cazahstan. El comunica institutului, că în Cazahstan urmau să înceapă în anul acela lucrări uriașe într'un șir întreg de văi ale munților Tian-Șan pentru construirea unei întinse rețele de mari canaluri (sic) și uzine hidroelectrice. Realizarea a două din aceste construcții — din întâmplare și cele mai mari: nr. 2, în cursul inferior al râului Cin și nr. 5, în regiunea văii Carcarin — necesita săparea și cercetarea parțială a depunerilor superioare de calcar, în care se știa că există nenumărate oseminte ale dinozaurilor. Din această cauză, paleontologii ar trebui să organizeze o permanentă supraveghere în tot timpul cât vor dura lucrările. Paleontologii ar trebui mai întâi să se pună în legătură cu Direcția Planificării și apoi să-și coordoneze acțiunile de-a-dreptul cu conducătorii construcțiilor…

Pe măsură ce citea scrisoarea, desnădejdea ce umpluse sufletul lui Davîdov se risipea. El își dădea seama că i se oferă o ocazie rară. Interesele științei sale coincideau cu cele ale producției țării și acum nemăsurata forță a muncii va realiza săpături pe care nu le-a visat niciun savant! Poate că există totuși speranța de a putea verifica descoperirea extraordinară a lui Tao-Li și, dacă această cercetare va fi încununată de succes, omenirea va avea dovada certă că nu se află numai ea singură în univers!

Soarele proaspăt și luminos al dimineții se ridica deasupra orașului; pomii păreau niște fâșii de spumă liliachie, presărați pe întinsul unei ape aurii și străvezii. Sgomotul orașului ce se trezea pătrunse în odaie.

Davîdov se ridică din fotoliu, trase în piept cu nesaț aerul proaspăt, lăsă perdeaua și începu să se desbrace.

* * *

Șatrov mototoli hârtia pe care desemnase un craniu și o aruncă în coș. Scoase apoi din teancul de cărți aflate pe masă o broșură și rămase pe gânduri, mai înainte de a o deschide.

Calea noilor cercetări se vestea anevoioasă. Rarele avânturi ale gândului sunt asemeni unor ușoare și minunate salturi peste prăpastia marilor greșeli. Și te cațări necontenit pe povârnișuri abrupte, urcând anevoie sub apăsătoarea povară a faptelor, care te țin în loc, care te trag înapoi, în jos… Nu-i nimic! Problema ce-i stă în față e mare și tot atât de importantă! Dar ființele care au fost aici pe pământ cu șaptezeci de milioane de ani în urmă? Voința neînfricată și mintea omenească nu s'au speriat nici de groaznicele spații interplanetare. Aceia, necunoscuții, au reușit să sară dintr'o corabie astrală într'alta, să facă acest lucru pe când cele două corăbii se depărtau una de alta cu o iuțeală de neînchipuit. Ei nu s'au speriat de faptul că fiecare secundă îi depărta cu sute de kilometri de planeta lor de baștină… Au îndeplinit o anumită misiune și s'au putut întoarce, da, nu mai încape nicio îndoială că s'au întors, căci toate mărețele schimbări pe care ființele acestea necunoscute le-ar fi adus naturii nu ne-ar fi scăpat, nouă, acei care studiem, astăzi, cu șaptezeci de milioane de ani mai târziu planeta noastră.

„Dacă până astăzi n'am găsit nici urmă din aceste modificări, însemnează că cei veniți dintr'o altă lume, au stat pe pământ un timp foarte scurt, oaspeți necunoscuți ai unei lumi necunoscute!"

Bine! Va reflecta mai departe asupra acestei laturi a problemei, va căuta să alcătuiască într'un fel chipurile probabile ale oamenilor din alte lumi, și curând îl va înștiința pe Davîdov… Dar Davîdov… El îi scrie regulat despre orice, afară de ceea ce îl interesează: rezultatul cercetărilor. A trecut un an și jumătate dela memorabila discuție, pe care au avut-o la Moscova, privitor la oasele găurite ale reptilelor moarte. Se vede că marelui său prieten nu-i reușise încă nimic…

* * *

În clipa aceea, mașina lui Davîdov gonea pe drumul bătătorit și plin de praf. Colbul albicios se risipea sub lumina tremurătoare a farurilor și se ridica în nori groși în urma mașinii, acoperind stelele ce pâlpâiau în zare.

În fața geamului mașinii, departe, în noapte, se înălță o imensă vâlvătaie roșiatică. Un vuiet surd, care pătrundea în auz cu tot sgomotul motorului, venea dintr'acolo.

O jumătate de oră mai târziu, Davîdov, însoțit de șeful de lucrări și de colaboratorul său, detașat anume pe lângă șantier, se îndrepta spre marginea nordică a sectorului, uimit de amploarea uriașă pe care o luaseră lucrările. Felinare de mii de lumini vegheau pe creștetul unor stâlpi înalți și păreau înconjurate de o ceață ușoară; un nor de praf învăluia partea din stânga a sectorului. Acolo, scrâșnetul, huruitul și huetul (sic) escavatoarelor puternice acopereau țăcănitul sutelor de vagonete care se răsturnau cu sgomot la punctul de descărcare.

Stratul sedimentar era tăiat adânc de albia viitorului canal. De o parte și de alta se ridicau pereți înalți de douăzeci de metri; pe povârnișurile drepte, abrupte, ce păreau netezite de lin cuțit uriaș, ieșeau în relief conglomerate masive de bolovani netezi, înlocuite din loc în loc de ochiuri de nisip galben și gresii stratificate, în care sclipeau grăunțe de mică și gips.

Noaptea, care se întindea împrejur, învăluind întinderea câmpiei pustii, nu exista aici, cum nu exista nici stepa. Șantierul era o lume aparte, o lume a muncii uriașe și încordate, care schimba pe fiecare clipă înfățișarea străvechiului deșert Cazah— stan.

Davîdov trecea pe lângă oamenii înnegriți de soare, acoperiți de sudoare și de praf, care nici că-l luau în seamă. Ciocanele pneumatice se sguduiau în mâinile dibace, sfărâmând colțurile tari ale stâncilor. Mașini greoaie, asemeni unor imense schelete de fier, se mișcau anevoie prin praf. Nenumărate camioane se înghesuiau, ca niște cirezi, în preajma benzilor rulante de încărcare, care le umpleau necontenit cu pământul ce trebuia cărat.

— Iată săpăturile, Ilia Andreevici! strigă colaboratorul lui Davîdov.

Profesorul zâmbi cu voioșie și vru să spună ceva; în clipa aceea, cerul acoperit de praf fu brăzdat pe neașteptate de fulgerul unei explozii, al cărei vuiet sgudui pământul.

— Este o explozie care are de scop să scoată la suprafață cele ce se găsesc în adâncul pământului, lămuri șeful de lucrări. Am aruncat în aer dintr'odată vreo trei sute de mii de metri cubi. Acolo, în sectorul nr. 8, se pregătește un șănțuleț pentru escavatoare.

Davîdov cercetă cu atenție „șănțulețul” de-a-lungul căruia mergea. Se întindea cât cuprindeai cu ochii, între șirurile de felinare, despicând câmpia și lărgindu-se la Nord într’o săpătură cu un diametru de aproape o jumătate de kilometru. Pe locul acela se descoperise cimitirul dinozaurilor — o îngrămădire enormă de oase mari, pietrificate. În lungul săpăturii, oasele se înălțau ca o brazdă, întinzându-se după toate probabilitățile și dincolo de limitele săpăturii. Îngrămădite fără nicio rânduială, ca niște frânturi de bârne, aruncate de-a-valma, ele formau un strat gros de opt metri, în care se zăreau pe alocuri bucăți mari de cremene.

Nu erau schelete întregi, ci numai sfărâmături de oase de mărimi felurite, aparținând unor diverse specii de reptile dispărute și amestecate aici, la întâmplare. Escavatoarele pătrundeau în acest morman de rămășițe a sute de mii de monștri, scormonind și curățind pământul de pe fundul săpăturii. În lumina sfioasă a dimineții, grămezile de oase ridicate pe marginea săpăturii păreau niște pete întunecate.

Soarele era în înaltul cerului și ardea cu toată puterea. Mormanele de oase negre se înfierbântaseră, de parcă ar fi fost ținute într'un cuptor.

— Gata! Am văzut totul, spuse Davîdov, ștergându-și întruna sudoarea de pe față. Aici se petrece același lucru ca și în sectorul nr. 2; iese la iveală al doilea strat de oase. Cu douăzeci de ani în urmă, ceva mai spre Nord de locul acesta, am cercetat în regiunea Bozaba, pe malul drept al râului Cjiu un strat și mai mare de oase, lung de aproape treizeci de kilometri. Asemenea cimitire gigantice se găsesc și în valea râului Ili, și Ia Cara-Tau, și aproape de Tașchent. Toate sunt identice: cuprind milioane de oase amestecate la întâmplare dar niciun schelet sau vreun craniu întreg. E un material care nu ne folosește pentru studiu. Acestea sunt rămășițele unor cimitire de dinozauri, spălate de ape… Întinderea lor întrece orice închipuire.

— V'ați format noi păreri asupra acestor „câmpii ale morții", Ilia Andreevici? îl întrebă colaboratorul său. În lucrările publicate, dumneavoastră…

— Vrei să spui că nu m'am exprimat prea limpede? îi reteză vorba Davîdov. Ba poate chiar greșit! Pe atunci nu aveam o Imagine completă a proporțiilor fenomenului.

— Dar acum ce părere aveți, Ilia Andreevici?

— Nu știu! Niciuna! spuse Davîdov cu asprime. Ei bine, trebue să mergem. Dacă voi pleca peste trei ore, seara voi fi în gara Lugovaia. Trenul spre Moscova pleacă la unu noaptea.

— Rămâne stabilit să continui supravegherea?

— Se înțelege! Trebue să găsiți ajutoare pentru trierea oaselor. În masa sfărâmăturilor o să găsești și câte ceva bun..

În sfârșit, în alte sectoare se poate să găsiți noi mormane. Deși, dacă veți da aici de bolovani și conglomerate, situația înseamnă că va fi aceeași. Nu mai sper să găsim ceva în sectorul ăsta! În schimb, la nr. 5, sedimentele prezintă un alt caracter: nisip, pietriș și gresie, aproape fără urmă de pietre. Sunt sedimentele unor curente mici, liniștite și chiar parțial eoliene. Dar Storojilov, care lucrează acolo de o jumătate de an, nu mi-a comunicat nimic interesant. N'a ajuns la niciun rezultat și tânjește, sărmanul…

* * *

În sala mare, destinată studenților pentru studiu, se aflau trei tineri. Unul din ei, cocoțat pe un pupitru, discuta însuflețit cu o tânără fată care ședea la o măsuță într'un colț.

— Este un adevărat moment istoric — spunea studentul cocoțat pe pupitru, răvășindu-și furios părul des și roșcat — un moment care va determina nespus de multe lucruri în viitoarea evoluție a omenirii… În mâinile agresorilor, energia atomică amenință civilizația și toate cuceririle culturii. Geologia și paleontologia noastră nu fac parte din științele cele mai importante și asta mă face să mă îndoiesc dacă mi-am ales bine specialitatea. Mă simt oarecum depășit de adevărata viață. Aș vrea să mă aflu și eu în rândurile acelora care crează energia atomică pentru țara noastră. Țara Socialismului trebue să aibă fizica cea mai înaintată și mai puternică. Nu-i așa, Jenia?

— Toate acestea sunt adevărate, îi răspunse tânăra fată. Dar dacă cineva n'are aplicație pentru matematică? Mie, de pildă, nu-mi place… ei, cum-oare aș putea să studiez fizica?

— Nu-i atât de grozav! După părerea mea, pentru unele secții ale fizicei nu se cere prea multă matematică… De ce dai din cap? se întoarse el spre un alt student care asculta în tăcere discuția lor.

— Și totuși cât de interesantă e paleontologia! suspină colega lui cea tânără. Negreșit, fizica e mai importantă. Cred însă că și aici se poate aduce mult folos… Cunoștințele…

Ușa se deschise cu sgomot și în odaie intră val-vârtej o fetișcană slăbuță și sveltă, ținând în mână un sul de hârtie milimetrică.

— Copii, a sosit Ilia Andreevici! L-am văzut la cancelarie. Mi-a spus că vine de îndată la noi. Trebue să ne pregătim! Iar voi vă țineți de discuții cu Mișca!

Jenia întoarse capul spre ușă:

— Discutam cu Mihail niște probleme serioase.

— Știu despre ce probleme serioase a fost vorba: să renunțăm la paleontologie spre a studia energia atomică! Crezi oare că te primesc din prima clipă? Ori, mai știi… poate în sinea ta socotești că ești un

geniu nerecunoscut! Hai să-l întrebăm pe Ilia Andreevici, ce părere are el despre această chestiune! Când e supărat, se spune că nu-l întrece nimeni în a te repezi.

— Ai înnebunit, Tom! spuse Mihail emoționat. Poți spune oare unui mare savant că socotești știința lui fără importanță? Suntem doar studenții lui!

— Cu toate astea am să-l întreb, se încăpățâna Tamara. Trebue să punem capăt odată acestor nesfârșite discuții ale noastre. Tu ai obosit-o pe Jenia și m'ai plictisit și pe mine…

Se auzi o bătaie în ușă. Mihail sări într'o clipă de pe pupitru, iar Jenia își netezi fără să vrea părul. Ușa se deschise și Davîdov apăru, voinic și impunător, cu un zâmbet larg, răspunse la salutul lor și le povesti în câteva cuvinte călătoria sa.

— E rândul dumneavoastră, acum! Spuneți-mi care sunt succesele obținute și problemele care vă frământă? Să începem cu dumneata, Tamara Nicolaevna!

Tamara zâmbi ușor intimidată:

— Pot să vă pun mai întâi o întrebare generală, Ilia Andreevici? începu ea. Nu sunteți grăbit?

Mihail, care se găsea în spatele lui Davîdov, schiță un gest comic de groază, dând ochii peste cap.

— Nu mă grăbesc de loc, răspunse Davîdov Și știți foarte bine că-mi place să fiu întrebat.

— Ilia Andreevici, Mihail… adică… am discutat cu toții, întrebându-ne dacă ne-am ales bine specialitatea. În astfel de timpuri, fosilele pe care le desgropăm… Iată, Mihail spune că ar trebui să ne ocupăm mai bine de fizică… Am asistat la cursul lui Petrov, n'am înțeles prea mare lucru, dar a fost totuși foarte interesant! Tamara spuse toate acestea dintr'o singură suflare, se opri, trase aer în piept și sfârși în grabă: am vrut să cunosc părerea dumneavoastră asupra acestei chestiuni… Ce ne sfătuiți să facem?

Davîdov deveni serios, se încruntă, dar nu se supără câtuși de puțin, în ciuda așteptărilor Tamarei. Își scoase cu încetineală portțigaretul din buzunar.

— Fereastra e deschisă, deci se poate fuma. Problema pe care miați împărtășit-o e serioasă. Vă înțeleg foarte bine… În perioada marilor revoluții în tehnică, acele materii care nu stau pe primul plan, par lipsite de importanță. Și e firesc ca voi tineretul, să stați la îndoială, cu toate că v'ați și ales o specialitate. Și eu m'aș îndoi… Dar, uite ce am să vă spun…

Davîdov își aprinse țigara și privi gânditor dârele buclate de fum ce se ridicau spre tavan.

— Există oameni — începu rar profesorul — care nu se frământă de loc atunci când se hotărăsc în alegerea studiilor. Întâmplarea și interesul sunt factorii însemnați, care-i determină să se ocupe de orice, și chiar cu mult succes, cu rezultate frumoase. Eu însă nu-i consider adevărați savanți. Totuși, alegerea științei, orice s'ar spune, e determinată de înclinațiile personale ale fiecăruia, de capacitatea și de năzuințele lui. Numai atunci când mintea voastră avidă și nesățioasă de cunoștințe se va potoli, sorbindu-le așa cum soarbe omul care se sufocă aerul, numai atunci veți fi niște adevărați creatori ai științei; neprecupețindu-vă puterile, vă veți alătura celor care merg spre progres, contopindu-vă întreaga personalitate cu știința. Eu însumi am șovăit la început… După studiile pe care le-am făcut sunt inginer. Îmi place tehnica, dar în mine trăiește, puternică, pasiunea pentru studiile istorice. Iată de ce mă ocup cu istoria antică a pământului și a vieții; nu știu dacă e bine sau rău, dar aceasta îmi umple viața în întregime. Negreșit, e nespus de trist faptul că nu sunt fizician și că nu creez ceva mai de seamă pentru societatea din clipa de față… Aici însă, e vorba

de contopirea capacităților și intereselor mele; ele vor fi cu atât mai bogate în roade, cu cât vor fi mai credincioase drumului pe care mi l-am ales! Pe cât vă stă în putință, feriți-vă, prietenii mei, de îndoieli,de ironii și de orice fel de subaprecieri a științei pe care o studiați, întrebându-vă întruna.. — merită oare?… pentru ce? Căci de veți face astfel, sunteți niște oameni de nimic!

Afară de aceasta, nu trebue subapreciată nici importanța disciplinei noastre. „Ziua ei de mâine" e mai îndepărtată decât a altor ramuri ale științei; știința noastră va deveni necesară mai târziu, când ne vom putea ocupa îndeaproape de om. Organismul nostru este cea mai complexă alcătuire și d: n punct de vedere istoric, precum și din acela al stratificațiilor evolutive, începând cu peștele și sfârșind cu mamiferul, specie superioară. Și e cu neputință să înțelegem biologia omului, așa cum trebue, fără să studiem întreaga scară evolutivă a vieții. De acest lucru, depinde, în întregime, medicina viitorului, conservarea omului ca specie și încă multe altele. Astăzi, aceste probleme sunt încă departe de preocupările noastre, dar ele se vor apropia pe zi ce trece. Noi le pregătim o bază științifică sigură. Nu putem părăsi munca noastră, pentru că omul care construește viitorul are nevoie de îmbogățirea necontenită a culturii și a cunoștințelor sale și de un orizont larg. Știința are legile ei de desvoltare, care nu coincid, întotdeauna, cu cerințele practice ale zilei de azi. E adevărat că savantul nu poate fi dușmanul prezentului, dar tot atât de adevărat e că el nu poate trăi numai în prezent. Gândul lui trebue să cuprindă orizonturi mai largi căci altfel va fi numai un simplu funcționar. Fără temelia pe care i-o oferă prezentul, devine fantezist, dar lipsit de perspectivele viitorului, devine nătărău. Chiar și Petru cel Mare înțelegea adevărul acesta și încă foarte bine. Aduceți-vă aminte de ucazul [Ucaz — decret. (N. R.)] lui cu privire la adunarea osemintelor desgropate — și luați aminte, — lucrurile se petreceau în timpurile grele de atunci, într'o țară săracă și necivilizată!

Davîdov stinse țigara și o aruncă distrat pe podea. Studenții nu băgară de seamă; Jenia se aplecase peste masă, uitându-se țintă la Davîdov; Tamara triumfătoare își ridicase fruntea și privirile; Mihail lăsase ochii în pământ.

— Acuma să trecem la cealaltă latură a problemei noastre, continuă Davîdov. Nici aici nu trebue să exagerăm. Forța armei atomice este neînchipuit de mare, fără îndoială, dar nu e nicidecum absolută. Nu ți-e îngăduit să vorbești despre pieirea civilizației și să stai cu mâinile în sân, nepăsător, așa cum fac mulți intelectuali din apus, încercând în fel și chip să-și justifice atitudinea. Afară de asta, în ziua de azi, acolo în apus, cultura rămâne cu mult în urma tehnicei. Oamenii, dobândind o putere tot mai mare asupra naturii, uită de necesitatea educării și transformării omului însuși și din pricina asta el

nu s'a depărtat prea mult de strămoșii săi în ceea ce privește nivelul conștiinței sociale. Dar voi, tineretul sovietic, care doriți cu toată puterea să fiți luptători pentru cultură, pentru fericirea viitoare a oamenilor, trebue să credeți în puterea patriei și să pășiți fără șovăire pe calea ce v'ați ales! E cu putință să ne aștepte — deși sunt încredințat că nu prea curând — războiul îngrozitor, lupta hotărîtoare între ceea ce e vechi și ceea ce e nou. Îndeplinindu-ne sarcinile vom lupta pentru cultura noastră. Avem misiunea nobilă de a o apăra de barbaria înarmată după ultimul cuvânt al tehnicei! Afară de aceasta, vă dați oare seama ce însemnă energia atomică în ziua de astăzi? Marea parte a elementelor din numărul celor nouăzeci și două au nuclee foarte puternice și stabile și pentru a le sfărâma este necesară o energie mai mare decât aceea care va rezulta din descompunerea lor. Și acest lucru nu este întâmplător! În decursul miliardelor de ani de formare a materiei planetei noastre, ca și a altor planete, în procesul transformării materiei siderale s'a petrecut un fel de selecție: tot ce era nestabil s'a descompus — a ars ca să zicem așa — trecând în forme stabile. Mai puțin stabile, în ceea ce privește descompunerea, sunt elementele care se găsesc la începutul tabloului lui Mendeleev, până la coloana oxigenului, cum este mai ales litiul, beriliul, borul și carbonul. Dar mașina atomică, lucrând tocmai pe baza acestor elemente, va funcționa numai dacă vor exista condițiile unor mase colosale de materie, temperaturi și presiuni extraordinare. În stele, tocmai acestea sunt elementele care formează baza energeticei lor. Până în prezent nu putem utiliza aceste elemente și, după părerea mea, n'o vom putea face prea curând, deoarece avem nevoie de anumite condițiuni cantitative pentru ca reacțiile în lanț să aibă loc. Astăzi am făcut un pas înainte în utilizarea prețioaselor reacții ale elementelor dela sfârșitul tabloului lui Mendeleev, cele mai grele elemente după greutatea lor atomică. Nici acest fapt nu este întâmplător: elementele cele mai grele sunt foarte bogate în neutroni [Neutron — părticică componentă a nucleului atomului, fără sarcină electrică, egală în greutate cu un proton, părticică nucleară, încărcată cu — electricitate pozitivă. (N. A.)] și se descompun cu ușurință, dând naștere unei reacții neutrone [Reacție neutronă în lanț — reacție în lanț care are Ioc prin emiterea neutronilor, prin desagregarea de nuclee atomice. (N. A.)] în lanț, unica reacție care poate fi.utilizată în tehnică, în momentul de față. Nu trebue să socotim numaidecât această descompunere, ca fiind o descompunere integrală a atomului. Atomul unui element greu pare că se rupe în două părți, fiecare parte dând naștere la elemente stabile, care fac parte din coloanele de mijloc ale tabloului lui Mendeleev. În acest timp se eliberează, în mod parțial, energia, care este tocmai energia bombei atomice. Suntem încă foarte departe de descompunerea totală și tot atât de departe de reacția

puternică a elementelor stabile.

Deocamdată, măsura în care stăpânim energia atomică este foarte redusă și e departe de a fi deplină; noi stăpânim însușirea celui mai greu element, uraniul, ultimul din tabloul lui Mendeleev, de a se descompune în două elemente mai ușoare. Aceasta nu înseamnă că stăpânim energia oricărei alte materii, așa cum vi se pare dumneavoastră. Uraniul, după cum e situat în tablou, se găsește chiar la limita elementelor stabile naturale. Dumneavoastră știți că greutatea atomică a uraniului poate fi ridicată și că, în felul acesta, se pot obține elemente artificiale, care ies din limitele tabloului; așa sunt neptuniul și plutoniul, cel de al nouăzeci și treilea și nouăzeci și patrulea element. Uraniu! poate fi transformat și mai departe, creând elementele nouăzeci și cinci și nouăzeci și șase — amerițiul și curiul — și așa mai departe, până la o sută și mai bine de elemente.

Toate aceste elemente sunt nestabile și sunt supuse unei semidesagregări. Chiar energia semidesagregării plutoniului formează forța explozivă a bombei atomice, ca și energia formei nestabile a uraniului — a așa numitului izotop [Izotop — element chimic care se deosebește după greutatea lui atomică de elementul tip, dar ocupă același loc în tabelul lui Mendeleev] 235. Fără îndoială că în procesele cosmice de transformare a materiei au existat odinioară elemente mai grele ca uraniul, dar, mai târziu, ele au trecut în formele stabile ale celor nouăzeci și două de elemente fundamentale. Din această cauză, uraniul poate fi privit ca o rămășiță a acestor elemente foarte grele, care a putut supraviețui datorită stării sale de împrăștiere; uraniul se găsește în zonele superioare ale scoarței pământești, unde este stabil, în condițiile unei temperaturi și presiuni relativ mici. Uraniul și probabil și cel de al doilea element greu de lângă el, toriul, vor rămâne pentru multă vreme baza energiei atomice, deoarece între utilizarea proprietății de a se descompune a uraniului și utilizarea energiei materiei altor elemente, este o prăpastie de neînchipuit, care nu cred să poată fi trecută prea curând. Dar uraniul și toriul sunt cele mai rare elemente, iar rezervele lor în lume sunt foarte neînsemnate. De aici, urmează că, deocamdată, acumularea rezervelor de materie explozibilă pentru bombele atomice și rachete e foarte limitată…

— Sunteți chemat la telefon, Ilia Andreevici! Cineva din provincie! se auzi un glas din spatele ușii.

— Îndată, îndată! Davîdov își încreți fruntea, iar chipul lui căpătă o înfățișare îndurerată.

— Iată ceea ce voiam să vă spun despre energia atomică.

Există cantități mici de uraniu și rezervele pot fi repede consumate. De aceea, privind în viitor, trebue să găsim rezerve mari din acest prețios element. Și noi… Profesorul tăcu dintr'odată și-și mângâie tâmplele, privind țintă, undeva deasupra chipurilor încordate

ale celor ce-l ascultau. Mari rezerve de uraniu, resturi din epoca de formare a planetei… murmură Davîdov mai mult pentru sine. Ei drace, de trei ori drace! Astfel…

Cuvintele i se opriră în gâtlej. Îndată profesorul plecă grăbit din sala de studiu a studenților săi.

— Ce s'a întâmplat cu Ilia Andreevici? exclamă Tamara, curmând tăcerea care se lăsase. Pot să jur, că era cât p'aci să scape un cuvânt urât!

— Ce tot născocești, Tamara! ripostă indignată Jenia. L-au întrerupt cu telefonul ăsta nenorocit, asta-i tot! Ne-au stricat toată bucuria… Vorbea atât de frumos!

— Te asigur că într'însul s'a petrecut ceva! Tu nu l-ai putut vedea din pricina dulapului. Se schimbase la față de parcă ar fi văzut o nălucă.

— Așa-i, așa-i, Tom! îi întări spusele Mihail. Am observat și eu. Poate că i-a venit în minte o idee neașteptată…

Presupunerea lui Mihail se dovedi a fi adevărată. În timp ce pășea pe coridor, toate gândurile lui Davîdov erau concentrate asupra ipotezei, care i se ivise în minte pe neașteptate. Savantul își aminti că, doi ani în urmă, aflându-se sub impresia unui val puternic, care nimicise o insulă din arhipelagul Havai, privea de pe bordul vaporului în fundul oceanului; în clipele acelea își făcea loc în mintea lui o idee, încă sfioasă, asupra forțelor care provoacă mișcările scoarței pământului. De atunci, adunase fără încetare fapte și meditase, trecând pe rând dela aceste fenomene ale prezentului la procesele din trecut ale formării munților de o mult mai mare amploare în timp și spațiu. Nu e oare însăși soarta aceea care-i dovedește acum că presupunerile sale sunt juste?

Davîdov ridică receptorul. Nu-i răspunse nimeni, dar el continua în mod mecanic să-I țină lipit de ureche, preocupat de gândurile lui. Douăzeci de ani îl chinuise problema câmpiilor morții dinozaurilor, din Asia Centrală. De-a-lungul poalelor lui Tian-San se întind mormane uriașe de oase ale unor reptile gigantice. Milioane de specii de diferite vârste sunt înmormântate în aceste grămezi. Înainte însă, aceste grămezi au fost mult mai mari, întrucât locurile unde ele au fost găsite și cu care avem noi de-a-face sunt doar rămășițele, îngrămădirile de pământ surpat în perioada terțiară [Perioada terțiară urmează imediat după perioada calcaroasă (sic), perioada din istoria pământului, care a durat circa 59.000.000 ani și s'a sfârșit cu un milion de ani înaintea timpurilor noastre (N. A.)], în timpul procesului continuu de ridicare a munților. Ce a putut provoca o astfel de pieire în masă, tocmai în acest loc? Doar n'au pierit din motive necunoscute! Nu! Pieirea în masă a dinozaurilor a coincis în timp cu începutul marii epoci alpine de formare a munților. Atunci s'au înălțat lanțurile

muntoase: Tian-San, Himalaia, Caucaz și Alpii. Pieirea lor a coincis și în spațiul geografic. Atunci, cu șaptezeci de milioane de ani în urmă, la sfârșitul perioadei cretacice, aceste lanțuri muntoase s'au încrețit încet, în șiruri întregi da cute paralele, tot așa cum se petrece astăzi în Oceanul Pacific. Diferența constă doar în faptul că aceste cute ale munților Tian-San, din perioada cretacică s'au format nu în ocean, ci pe uscat, la marginea mării și că această regiune, a fost populată cu animale terestra. Afară de aceasta, în epoca cretacică, formarea cutelor s'a făcut pe o scară mult mai întinsă decât cea din ziua de azi. Și atunci și acum se petrec aceleași procese de formare a munților, care nu sunt decât rezultatul forțelor declanșate din descompunerea uraniului în adâncurile scoarței terestre sau, mai bine zis, de descompunerea elementelor foarte grele, în general. Dacă această presupunere e justă, atunci nu există nimic neverosimil în faptul că energia reacțiunilor puternice izbucnea în unele regiuni și în unele momente în afară, fie chiar sub forma unei iradieri puternice. Astfel s'a format în decursul a mii de ani o regiune întinsă, care a devenit mortală pentru tot ceea ce avea viață; animalele venind necontenit aci din regiunile neprimejdioase piereau cu milioanele. Se înțelege că nimic n'a putut preveni reptilele necugetătoare că le așteaptă pieirea. Rămășițele mai mărunte nu s'au putut păstra de-a-lungul proceselor de eroziune, dar oasele enorm de mari și de rezistente ale dinozaurilor ne uimesc și astăzi prin cantitățile lor uriașe. O astfel de coincidență nu este întâmplătoare!… „Și dacă nici cea de a doua coincidență nu e întâmplătoare? Da ce am găsit oare urmele celor veniți din stele tot în regiunile ridicăturilor muntoase din acea vreme? Se înțelege că puternica iradiere care ucidea dinozaurii, poate fi înregistrată cu un aparat. Atunci, dacă „ei" au rătăcit pe acolo, unde mii de ani mai târziu a început pieirea în masă a dinozaurilor, înseamnă că „ei" au căutat izvoarele energiei atomice… Poate pentru a se întoarce pa planeta „lor"… Dar dacă este așa, atunci — ei drace! — s'ar putea trage concluzii foarte interesante; trebue să căutăm urmele celor veniți din stele, urmele acestor oaspeți cerești ai pământului, chiar aici, de-a-lungul Tian-Sanului și al Himalaiei, cele mai tinere zone de formare a munților pe Pământ. Tocmai acolo unde-i și căutăm. Și a doua concluzie: dar dacă procesele de formare a munților și vulcanismului iau naștere pentrucă (sic) în roca pământului se crează, din timp în timp, concentrații de uraniu sau alte elemente, supragrele, care intră în reacție puternică; atunci ne putem aștepta să găsim rămășițele acestor concentrații în adâncimile accesibile ale scoarței, în regiunile; geografice corespunzătoare… Dacă s'ar putea găsi din nou urmele oaspeților cerești în regiunile de formare ale munților, atunci aș avea convingerea că…"

— Vorbiți! răsună pe neașteptate o voce la receptor. Vă dau

legătura cu Alma-Ata.

Davîdov tresări, gândurile îi se opriră în loc. Alma-Ata putea să-i comunice noutăți importante dela șantierul de construcție al canalului.

O voce depărtată, dar limpede, îi rosti numele. Davîdov recunoscu pe tânărul savant, secretar al Institutului de geologie.

— Ilia Andreevici, dimineața a telefonat Storojilov, dela construcția nr. 5. Au fost găsite schelete de dinozauri, vătămate sau nevătămate, n'am înțeles ca anume, că se auzea prost. Storojilov m'a rugat să vă comunic vestea aceasta și să vă spun că socotește venirea dumneavoastră acolo ca fiind necesară. Ce să-i transmit?

— Transmiteți-i că plec cu avionul de mâine! răspunse Davîdov cu repeziciune.

— Mai am două chestiuni de discutat cu dumneavoastră, continuă secretarul, dar pentrucă veți veni Ie vom discuta chiar aici. Vă așteptăm deci. La revedere!

— Multe mulțumiri! strigă vesel în receptor Davîdov. Salutări tuturor! La revedere!

Davîdov plecă grăbit Ia Colțov și îl rugă să-i rețină un loc în avion.

Capitolul III. OCHII MINȚII

Drumul șerpuia pe malul îngust al unui râu. Pereții înalți ai defileului însoțeau albia, contopindu-se în depărtări; de o parte și de alta povârnișurile lor coborau abrupte spre apă. Cel din stânga era mai apropiat și se proiecta posac într'o fâșie de umbră. De-a-lungul coastei dințate a stâncilor, frunzele ascuțite ale brazilor se aliniaseră soldățește.

Povârnișurile se iveau, în fața ochilor din ce în ce mai deslușite; spre zare, ele erau învăluite într'o ceață sidefată și păreau ușoare ca fulgul. Într'acolo se înălța un pisc învelit în zăpadă care se prelungea într'o culme masivă. Dungi albe de zăpadă brăzdau cenușiul de piatră al povârnișului; sus aproape de cer, unde stratul pur și strălucitor de omăt netezea colțurile stâncilor, plutea alene un nor mare și des, ce părea o corabie albă cu fundul larg, care luneca pe întinderea înzăpezită a văgăunii.

Ocolind o prăpastie adâncă, drumul se ridica șerpuind lenevos spre defileu. Motorul duduia înfierbântat; un vânt proaspăt și înghețat șfichiuia obrajii, pătrunzând prin parbrizurile întredeschise.

Davîdov își dădu seama că intraseră în defileu abia atunci când încetă duduitul puternic al motorului. Mașina gonea spre capătul povârnișului unde se întindea o vale netedă, ca o masă, înconjurată de trei masive muntoase.

În cuprinsul ei se zăreau carierele roșii de gresie și de lut presărate cu săpături în forme ciudate, turnulețe înguste și cupole rotunjite. Pe a doua „ieșitură" a stâncilor masive se reliefau umbrele dantelate ale brazilor, care păreau negre pe fondul lor cenușiu-violet. Nespus de sus, strălucind victorios în albeața lor imaculată, se înălța, aidoma zidurilor unui castel gigantic ce îngrădeau cu strășnicie valea, un șir dințat de culmi înzăpezite. Jos, la poalele înălțimilor se vedeau văgăuni adânci, o brazdă care tăia stepa netedă, platforma unui stăvilar uriaș, mormane de pământ, căsuțele răspândite ale satului și un șir de corturi albe.

Deși aspectul falnic al clădirii nu-l mai impresiona ca în trecut, Davîdov se simți totuși emoționat privind carcasele zimțate ale construcțiilor de beton. Clădirea aceasta era, probabil, principala stațiune hidroelectrică.

Într'una din săpăturile făcute se descoperiseră scheletele dinozaurilor, cimitir care data de pe vremea când jur împrejur, pe locurile acelea, nu se formaseră încă munții înalți de acum. Ei se ridicaseră mai târziu datorită forței uriașe a reacțiilor atomice, care se petrecuseră în adâncurile scoarței terestre. De bună seamă că emanația aceea străbătuse și aici și atrăsese pe veniții din stele, în căutarea rezervelor de energie atomică.

Mașina se opri în fața unei case mari, cu pereții spoiți cu var.

— Am sosit, tovarășe Davîdov! spuse șoferul, deschizând ușa mașinii. Ați tras un pui de somn, nu-i așa? Drumul e bun și se poate dormi în lege…

Davîdov tresări. Îndată ce coborî din mașină, îl zări pe Storojilov, care se grăbea să-l întâmpine. Fața osoasă a colaboratorului său era acoperită până la ochi de peri aspri, iar salopeta cenușie pe care o purta era îmbâcsită de un praf galben. Numai ochii lui albaștri și limpezi străluceau plini de bucurie.

— Șefule! (odinioară, pe când era student, Storojilov călătorise mult în tovărășia lui Davîdov și de atunci stăruia să-i spună „Șefule”, ca și cum ar fi vrut să-și afirme necontenit dreptul la o prietenie camaraderească)… Vă aduc o veste bună! Am așteptat mult, dar n’am așteptat de geaba! Odihniți-vă, îmbucați ceva și pe urmă mergem. Surpriza se află în ultima săpătură, în spre Sud, cam la un kilometru de aici…

— Nu, nu sunt de loc obosit… Haidem acolo, chiar acum! îl întrerupse Davîdov.

Chipul lui Storojilov era numai zâmbet:

— Splendid, șefule! strigă el și sări în mașină. făcându-se că nu bagă de seamă privirea cu care șoferul îi măsura salopeta murdară.

— Am dat de fosilele dinozaurilor, îndată ce am început săpăturile, într’un strat mare și compact de nisip eolian [Eolian — care a luat naștere datorită vântului. (N. A.)], intercalat spre miazăzi, se grăbi Storojilov să-l înștiințeze. La început am descoperit câteva

oase răzlețe, iar după aceea am găsit scheletul uriaș al unui monoclon, conservat de minune… Craniul este găurit — da, închipuiți-vă, Ilia Andreevici — găurit dela un capăt la altul… O gaură îngustă și ovală!

Davîdov păli. Colturile gurii îi tresăriră nervos.

— Mai departe? abia putu el să îngâne.

— N'am mai găsit nimic pe platforma cea mare. Dar alaltăieri, chiar la marginea săpăturii, am găsit din nou niște oase, o grămadă de oase, dar nu răzlețe. Ai crede că pe locul acela zac câteva schelete laolaltă. Pe deasupra, mai e ceva nespus de ciudat: scheletele animalelor răpitoare sunt amestecate cu cele ale animalelor ierbivore… Am stabilit că este un carnozaur [Carnozaur — dinozaur de pradă. (N. A.)] uriaș… l-am cunoscut după laba de dinapoi; Iar lângă el am găsit copitele unui ceratops [Ceratops — denumirea generală a dinozaurilor ierbivori cornuți (N. A.)]. Unele oase par a fi sfărâmate și rupte de o forță ne mai pomenit de puternică. N'am îndrăsnit a continua săpăturile în acest loc fără dumneavoastră… Încoace, la dreapta! se adresă Storojilov șoferului. Ai să dai de un drum care duce spre vale și pe urmă o iei la stânga…

Peste câteva minute, Davîdov stătea aplecat deasupra unui schelet, ale cărui oase albe contrastau puternic cu nisipul galben. Storojilov curățase scheletul pe deasupra cu grijă și apoi îl acoperise la loc cu nisip, ca să se păstreze până la venirea lui Davîdov în cele mai bune condițiuni.

Profesorul trecu mai întâi pe lângă coada întinsă și labele închircite ca într'un spasm, apoi se lăsă în genunchi și examină cu atenție capul uriaș și hidos și botul monstrului în formă de cioc, împodobit cu un corn lung ca un pumnal.

Apofizele [Apofiză — ridicătură de formă și dimensiune variabilă pe care a prezintă oasele. (N. T.)] inelate de protecție ale ochilor se păstraseră în orbitele craniului, dând monstrului o expresie de ferocitate care încremenise astfel pentru vecie.

Profesorul descoperi îndată, ceva mai jos de ochiul stâng, o gaură îngustă ovală, pe care o văzuse și Ia oasele găsite de Tao-Li în Sican. Ea străbătea craniul dela un capăt la altul, răspunzând în creștet, în spatele orbitei drepte cufundată în nisip.

„Fără îndoială: „ei" au fost aici! Hotărîrea de a căuta între granițele Uniunii a fost întemeiată… Dar ce urme ale veneticilor din stele mai pot fi găsite? S'au păstrat oare aceste urme?…"

Davdîov cercetă din ochi mărimea grămezii de schelete descoperite în peretele săpăturii. Toate oasele care fuseseră desgropate, nu prezentau nicio urmă de rană. Acele sfărămături și rupturi ale oaselor despre care vorbea Storojilov, se vede că se produseseră după moartea animalelor, după ce fuseseră îngropate în nisip, fiind pricinuite de depunerea de noi straturi și de îndesarea

rocii, așa cum se întâmplă adesea.

Davîdov dădu ordin să se facă săpături pentru a se înlătura straturile de nisip care se depuseseră deasupra mormanului acela de rămășițe, iar oasele pe măsură ce vor fi desgropate, să fie curățate.

— Ar trebui să facem săpături în toate părțile ca să găsim tot ceea ce s'ar putea afla în jur, spuse el cu ezitare în glas. Ne lipsesc însă mijloacele necesare. În cazul de față am avea nevoie să săpăm cam vreo cinci mii de metri cubi de pământ…

— De geaba (sic) vă frământați! interveni Storojilov, zâmbind cu toată fața. Lucrătorii au arătat atâta interes în găsirea „crocodililor cu coarne", cum numesc ei dinozaurii, încât s'au oferit singuri să „scormonească până în adânc" locurile astea. Chiar unul din brigadieri mi-a spus-o! Poimâine, duminecă, vor ieși pe șantier nouă sute de oameni!

— Nouă sute? Strașnică forță! exclamă Davîdov.

— Nu, de loc strașnică, ci pur și simplu o forță! spuse cu mândrie Storojilov. Administrația ne pune la dispoziție șase escavatoare, cărăuși, camioane: Într'un cuvânt tot ceea ce ne este necesar. Vom face niște săpături cum nu s'au mai pomenit în istorie!

În entuziasmul lui, Davîdov nu-și putu stăpâni câteva exclamații. Însăși munca în deplina ei măreție venea în ajutorul științei, în chip desinteresat și măreț. Din clipa aceea, Davîdov simți o extraordinară încredere în reușita cercetărilor proiectate. Zecile de mii de tone de pământ, care ascundeau în ele un șir întreg de taine pentru știință, nu-i mai păreau acum atât de înspăimântătoare. Uitând toate îndoielile care-i stăpâneau sufletul, toate greutățile și neajunsurile întâmpinate, Davîdov se simțea nespus de puternic. Simțea că, având un astfel de sprijin, va putea sili masele acelea nemișcate de nisip, care zăcuseră fără de viață șaptezeci de milioane de ani, să-i răspundă Iui… Nici nu-i trecu prin minte că săpăturile ar fi putut să rămână fără nici un rezultat, în privința urmelor lăsate de oaspeții veniți din stele. În clipa aceea, nu-și putea închipui acest lucru, mai ales știind că la o sută cincizeci de pași în urmă zăcea scheletul unei reptile uriașe, ucise de o armă omenească…

— Delimitați suprafața săpăturilor! răsună glasul lui Storojilov. Și ținești seama de faptul că granița nisipurilor eoliene merge de-a-curmezișul, întinzându-se dela Nord-Vest spre Sud-Est. Mai spre stânga se intercalează un strat de nisip provenit din aluviuni.

Profesorul urcă panta săpăturii. El chibzui și socoti îndelung, privind pământul stepei, rămas neatins, care se întindea până la poalele munților.

— Ce-ar fi dacă am lua o porțiune de forma unui pătrat, care să se întindă chiar dela stâlpul acela din dreapta până aici?

— Atunci colțul din stânga al săpăturilor va atinge nisipurile

aluviene, spuse Storojilov.

— Minunat! Chiar asta și vreau. Țin neapărat să urmăm malul vechiului torent. De-a-lungul albiei de odinioară… Dar, hai să ne apucăm de măsurat și să punem jaloane. Ai ruleta la dumneata?

— Pentru ce ruletă? Vom măsura cu pasul, doar că nu ni-l precupețim, șefule? Filmarea o vom face după cel vom isprăvi cu săpatul.

— Îmi voi da toată silința! zâmbi profesorul spre colaboratorul său entuziast. Să începem. Mergi încolo, spre colină…

Aș vrea să-i telegrafiem chiar astăzi profesorului Șatrov.

* * *

Pe locul unde douăsprezece zile mai înainte Davîdov împreună cu Storojilov, colaboratorul său, măsuraseră cu pasul stepa sgrunțuroasă și acoperită de ierburi, se căsca acum o săpătură uriașă de nouă metri adâncime. Vântul se rotea în cuprinsul ei stârnind vârtejuri de praf de pe întinderea netezită și uscată a nisipurilor calcaroase, îndesate de atâta necurmată ședere. De-a-lungul marginii de Est a săpăturii, aurul straturilor de nisip pierea, fiind înlocuit de cenușiul plin de nuanțe al oțelului. Storojilov se plimba în lung și în lat supraveghind și îndrumând echipa de lucrători care răscolea și tria nisipul, curățind scheletele găsite. Davîdov chemase din Moscova pe toți preparatorii Institutului și pe cei patru studenți ai săi; chemase de asemenea dela șantierul nr. 2 pe unul din colaboratorii săi care lucra acolo. Treizeci de oameni săpau în stratul nisipurilor păstrătoare de fosile, supraveghiați (sic) îndeaproape de cei zece colaboratori ai săi; săpăturile înaintau tot mai mult spre limita straturilor cenușii, unde se găseau numai frânturi de: oase și imense tulpini de conifere pietrificate.

Soarele arzător își revărsa nemilos razele… nisipul era fierbinte… dar toate acestea nu-i stinghereau cu nimic pe oamenii aceia pasionați de munca lor.

Davîdov coborî în săpătură și se opri în fata unui morman de oase, asemănătoare în totul celor descoperite în văgăună.. Găsiseră aici șase schelete de dinozauri cu oasele amestecate. La șaizeci de metri spre răsărit, nu departe de marginea nisipurilor aluviene, fusese descoperit scheletul unui uriaș animal de pradă care zăcea singuratic. În apropierea lui, se mai găsiră alte trei schelete, aparținând unor reptile răpitoare, de mărimea unui câine. În tot cuprinsul săpăturii nu mai găsiră nimic altceva; oase străpunse de arma misterioasă nu mai aflară. Cu teamă și neliniște în ochi Davîdov privi porțiunea de pământ săpată, care nu fusese cercetată, cântărind parcă șansele rămase.

— Ilia Andreevici, poftiți încoace! se auzi glasul Jeniei Am găsit o broască țestoasă!

Davîdov se întoarse și se îndreptă fără să-și zorească pașii, spre locul de unde fusese chemat. Într'acolo se afla și scheletul dinozaurului. Era a doua zi de când Jenia și Mihail săpau și curățau capul enorm al monstrului cu botul deschis, în care se vedeau o sumedenie de dinți strâmbi, înfiorători.

Cum îl zări, Jenia se ridică strâmbându-se de durerea picioarelor amorțite, dar îndată își recăpăta voia bună și zâmbi cu bucurie..

Sub basmaua albă, chipul ei acoperit cu mici broboane de sudoare părea și mai bronzat.

— Uitați-vă, acolo se află broasca țestoasă pe care am găsit-o!

arătă Jenia cu burghiul spre fundul gropii. Chiar sub craniu… Coborîți la noi, Ilia Andreevici. Și fata sări sprintenă în săpătură. Am curățat pe deasupra carapacea, continuă ea.. E foarte ciudată, are niște reflexe de culoarea sidefului și un aspect neobișnuit.

Davîdov își aplecă anevoie corpul său voinic în săpătura îngustă și se uită sub craniul uriaș al dinozaurului. Din stratul jilav de pământ de o culoare mai închisă, din pricina umezelii, ieșea o protuberanță mică de os, cu un diametru de aproximativ douăzeci de centimetri. Suprafața protuberanței era presărată cu mici adâncituri și șănțulețe de un violet întunecat, aproape negru, care contrasta cu albeața oaselor ce alcătuiau; craniul dinozaurului. Tot atât de neobișnuit era și luciul de sidef al acestui os ciudat și neted, de parcă ar fi fost lustruit; abia îl puteai deslușI în întunerecul din fundul săpăturii.

Davîdov se turbură. Gâfâind, își apropie privirile și mai mult de strania descoperire. Cu vârful degetelor și cu nespusă băgare de seamă înlătură firicelele de nisip; observă îndată o sudură între cele două părți ale osului, care Trecea prin mijlocul protuberanței și o alta care străbătea suprafața protuberanței, de-a-curmezișul, foarte aproape de una din margini.

— Chemați-l grabnic pe Storojilov! strigă profesorul ridicându-și chipul congestionat. Chemați și lucrătorii!

Emoția savantului o cuprinse pe Jenia într'o clipă. Glasul răsunător al tinerei fete pătrunse până departe, pe întinderea răscolită a nisipurilor. Lui Davîdov i se păru c'ă Storojilov sosise într'o clipă într'atât de adâncit era iu studiul ciudatei descoperiri.

Cu răbdare, cu grijă și cu nespusă băgare de seamă, profesorul și colaboratorul său se apucară să desprindă nisipul din jurul protuberanței violete. Spre extremități osul nu se lărgea: pereții lui deveneau din ce în ce mai perpendiculari conturând o emisferă neregulată, puțin turtită. Foarte curând Davîdov, simți burghiul scufundându-se într'un strat moale de nisip, care nu opunea niciun fel de rezistență ca și când protuberanța de os s'ar fi terminat în locul acela. Profesorul pipăi câteva clipe cu teamă conturul emisferei de os, și apoi, hotărîndu-se răscoli nisipul din preajmă cu repeziciune, răsucind burghiul în voie. Firișoarele de nisip rămase pe suprafața protuberanței fură înlăturate cu o periuță moale, iar partea inferioară a osului ieși la iveală rotunjită și îngroșată de două arcuri tăiate în peretele emisferei.

Strigătul care sbucni din pieptul voinic al profesorului îi făcu pe colaboratorii îngrămădiți în jurul lui să se cutremure.

— Un craniu! Un craniu! exclamă, cu glas tunător Davîdov, înfigându-și cu nespusă siguranță burghiul în roca silicoasă. Într'adevăr, odată curățat de nisip, craniul lăsa să se vadă inelele mari și goale ale orbitelor. Acum deslușea limpede o frunte lată și dreaptă.

Enigmatica protuberanță nu era altceva decât partea superioară a unui craniu, asemănător celui omenesc; dimensiunile lui erau însă ceva mai mari decât acelea pe care le are craniul unui om de statură mijlocie.

— Un animal ceresc sau un om; iată ce am găsit! spuse profesorul cu satisfacție, îndreptându-și cu greu spatele și frecându-și tâmplele.

Cuprins de amețeală, se rezemă cu toată greutatea corpului de peretele săpăturii. Storojilov îl apucă de braț, grăbindu-se să-l sprijine, dar Davîdov îl îndepărtă, stăpânit de o cumplită nerăbdare.

— Repede la lucru! Pregătiți o cutie mare, vată, clei… Trebue să scoatem cât mai repede craniul de aici… Se pare că e extraordinar de bine conservat… Desprindeți-l cu băgare de seamă… mai adânc trebue să se afle și restul scheletului. Oamenii să curețe strat cu strat toată roca silicoasă, dimprejur, și în același timp, scheletul dinozaurului să fie desfăcut și scos din locul acesta. Răscoliți fiecare centimetru de nisip din porțiunea aceasta… Tot nisipul trebue cercetat…

* * *

Profesorul Șatrov străbătea în grabă coridorul lung al Institutului, fără să răspundă la salutul colaboratorilor cu care se întâlnea. Curând se pomeni în fața aceleiași uși pe care intrase cu doi ani și jumătate în urmă, ținând în mâini cutia lui Tao-Li.. De astădată însă Șatrov nu mai zăbovi mai înainte de a trece pragul odăii și nu mai zâmbi cu șiretenie la gândul surprizei pe care avea să i-o facă prietenului său, prin neașteptata lui sosire. Cu chipul sever și îngândurat pătrunse îndată, fără să se codească o clipă, de-a-dreptul în cabinetul de lucru..

Cum îl zări Davîdov puse de o parte foaia de hârtie pe care făcea de zor tot felul de calcule.

— Alexei Petrovici! Ești un adevărat vrăjitor! tună el cu o voce de bas. O astfel de repeziciune din partea dumitale e de-a-dreptul uluitoare… Când ai primit scrisoarea în care-ți descriam toate împrejurările descoperirii?

— Ieri dimineață! Și am plecat încoace la ora cinci. Dar zău, sunt supărat pe dumneata! Parcă n'ai fi putut să mă înștiințezi mai curând! De ce mi-ai scris numai atunci când toate lucrurile se petrecuseră? La începutul discuției noastre în această privință erai furios foc și-mi cereai de zor chipul presupusei făpturi cerești; când ai găsit-o însă, ai tăcut mâlc, până ce s'au isprăvit săpăturile!

Șatrov ridică supărat din umeri și începu să măsoare în lung și în lat încăperea.

— Nu te pripi la mânie, Alexei Petrovici! Am vrut și eu să-ți fac o surpriză!… La ce bun să fi aflat cu două săptămâni mai de vreme? Puteai doar să te enervezi, să te chinui, să arzi de nerăbdare, și toate

astea în Leningrad…

— Aș fi venit și eu acolo, zău! strigă Șatrov, la fel de neînduplecat.

— Ai fi venit? se miră Davîdov. La săpături? Drept să-ți spun te-ai schimbat cu totul și eu nu știam…

Șatrov nu se mai putu stăpâni și zâmbi.

— Ei, așa-i mai bine, prieten drag! Drept răsplată îți voi arăta îndată bestia cerească și Davîdov se îndreptă spre dulap și apucă triumfător, cu chipul plin de zâmbet, mânerul ușii. Cum ți se pare? îl întrebă deschizând ușa în lături…

— Stai, Ilia Andreevici! strigă Șatrov. Așteaptă o clipă, închide ușa la loc!

Davîdov rămase surprins de cererea prietenului său, dar se supuse și închise ascultător ușa dulapului.

— N'am mai ajuns să-ți trimit în scris presupunerile mele, îl lămuri Șatrov. Totuși țin cu tot dinadinsul ca să-mi stăpânesc nerăbdarea câteva clipe și să ți le citesc înainte de a vedea craniul făpturii cerești. E o nespus de interesantă verificare: poate oare mintea noastră să vadă limpede până departe? Este oare justă analogia care pornește dela legile planetei noastre pentru alte lumi?

— Minunată idee! Să încercăm!

Davîdov încuie ușa dulapului cu cheia voind parcă să aibă o și mai mare siguranță și se apropie de masă. Șatrov scoase îndată niște coaie de hârtie, umplute cu scrisul lui mare și citeț.

— N'am să citesc totul căci n'am răbdare, mărturisi el. Să ne oprim numai asupra concluziilor. Îți amintești de sigur, am fost amândoi de acord că schema generală a vieții animale, bazată pe molecula de albumină și energia oxigenului, trebue să fie unică în univers. Am convenit că substanțele componente ale organismelor nu sunt utilizate întâmplător, ci în virtutea răspândirii lor chimice. Am convenit de asemenea că planeta cea mai favorabilă vieții, în orice sistem planetar, trebue să fie asemănătoare pământului nostru. În primul rând în ceea ce privește energia calorică pe care o primește dela soarele său. Spuneam că dacă soarele acesta este mai mare și mai arzător decât al nostru, atunci planeta respectivă trebue să fie mai îndepărtată de el; dimpotrivă, dacă soarele este mai mic și mai rece condițiile încălzirii asemănătoare celor pe care le avem noi pe pământul nostru pot fi găsite numai pe o planetă mai apropiată. E adevărat, marea majoritate a stelelor este asemănătoare soarelui nostru…

În al doilea rând, această planetă trebue să fie destul de mare, deoarece este nevoie ca prin forța de atracție a masei sale să mențină în jurul ei o atmosferă destul de puternică, care să o apere de frigul spațiului sideral și de iradiațiile cosmice ucigătoare. Dar planeta nu

trebue să fie nici prea mare, pentru a avea posibilitatea de a pierde în faza inițială a existenței sale, încă atunci când se află în starea de incandescență, o cantitate importantă de gaze. Moleculele acestor gaze trebue să dispară în spațiul sideral, căci altfel în jurul planetei seva forma o atmosferă prea densă, de nepătruns pentru razele solare și plină de gaze toxice.

În al treilea rând, viteza de rotație a planetei în jurul axei sale, trebue de asemenea să fie apropiată de cea a Pământului. Dacă viteza de rotație este prea mică se va produce o temperatură care va ucide orice formă de viață pe o parte a planetei și o puternică răcire a celeilalte părți; dacă viteza de rotație este prea mare se vor turbura condițiile de echilibru ale planetei respective, atmosfera din jur va dispare, planeta se va turti și până la urmă se va sfărâma în regiunea ecuatorului.

Prin urmare, forța gravitației, temperatura și presiunea atmosferică pe suprafața unor astfel de planete, trebue să fie aproximativ asemănătoare cu cele ale pământului nostru.

Acestea îmi sunt premizele esențiale. Se pune deci întrebarea: care sunt căile de bază ale evoluției care creează ființele cugetătoare? Care este procesul evoluției? Ce se cere pentru desvoltarea creierului mare, pentru activitatea lui independentă, pentru cugetare? Mai întâi este nevoie ca organele simțurilor să fie bine desvoltate și mai ales văzul biocular, stereoscopic, capabil să cuprindă spațiul, să rețină exact obiectele ce se află într'însul, să formeze o reprezentare exactă a fermelor și a felului în care sunt dispuse. Este inutil să adaug că în ceea ce privește capul, această parte a corpului purtătoare a organelor simțurilor, el trebue să se afle în partea din față a corpului, venind în primul rând în contact cu lumea înconjurătoare; la rândul lor organele simțurilor trebue să se afle la o cât mai mare apropiere de creier, pentru o mai grabnică transmitere a excitațiilor. În plus, ființa cugetătoare trebue să se poată deplasa, cu ușurință, să aibă membrele complexe, capabile să execute munca, căci numai prin activitate, prin obișnuința muncii se desvoltă înțelegerea lumii înconjurătoare și transformarea animalului în om. Pe lângă aceasta, dimensiunile unei ființe cugetătoare nu pot fi reduse, pentrucă într'un organism mic nu există condițiile necesare pentru desvoltarea unui creier puternic și nici rezervele necesare de energie. Afară de aceasta, existența micului animal este foarte mult influențată de neînsemnatele accidente de pe suprafața planetelor; vântul, ploaia și alte intemperii sunt pentru o astfel de ființă, nenorociri catastrofale. Iar pentru a înțelege lumea, este nevoie să fii, într'o oarecare măsură, independent de forțele naturii. De aceea animalul cugetător trebue să aibă mobilitate, dimensiuni și puteri suficient de mari, adică să aibă un schelet asemănător animalelor noastre vertebrate. Dar acest animal nu poate

să fie nici prea mare, căci atunci s'ar stingheri condițiile optime ale stabilității și ale proporțiilor organismului necesare pentru a purta acea uriașă încărcătură suplimentară, care este creierul.

Dar, m'am întins prea mult… Pe scurt, animalul cugetător trebue să fie vertebrat, să aibă o cutie cranianǎ și trebue să aibă cam aceiași statură ca noi. Toate aceste trăsături ale omului nu sunt întâmplătoare. Creierul poate să se desvolte numai atunci când craniul nu constitue o armă de apărare, când el nu este îngreunat de coarne, de colți, de maxilare mari; când nu scurma pământul și nu apucă prada. Toate acestea sunt posibile numai dacă natura oferă suficientă hrană vegetală consistentă; așa de pildă: pentru omul nostru, un mare rol l-a jucat apariția fructelor. Aceasta i-a scutit organismul de a continua să se hrănească cu ierburile la care erau condamnate animalele ierbivore și l-a ferit și de soarta animalelor răpitoare aflate veșnic în goană după pradă vie. Animalul de pradă, deși se hrănește cu carne, cunoaște totuși un mare neajuns: el trebue să posede armele de atac și de ucidere, ceea ce împiedecă desvoltarea creierului său. Când animalul are fructe la îndemână, maxilarele lui pot fi mai puțin puternice, iar acest lucru îi va da posibilitatea să-și desvolte o enormă cutie cranianǎ, în detrimentul botului. Aici ar mai fi multe de adăugat despre felul cum trebue să fie membrele, dar cred că e limpede: libertatea mișcărilor și posibilitatea de a mânui unelte, de a le fabrica, de a le utiliza, sunt esențiale. Omul nu există și nu poate exista fără unealtă. De aici reiese ultimul considerent: menirea membrelor trebue să fie deosebită; unele trebue să îndeplinească funcțiunea de deplasare, și acestea sunt picioarele; altele, mâinile trebue să. servească la apucat, având mișcări variate și complexe. Toate acestea sunt legate de o condiție importantă și anume: craniul trebue să se afle la o anumită înălțime dela pământ căci altfel facultatea de percepere a lumii înconjurătoare se va diminua.

Concluzia: înfățișarea omului, chipul său de animal cugetător, nu sunt întâmplătoare, ci corespund în cel mai înalt grad organismului, care posedă un uriaș creier cugetător. Intre forțele cosmice vătămătoare vieții se află coridoare pe care viața Ie va utiliza și aceste coridoare determină în mod riguros înfățișarea ei. De aceea, orice altă ființă cugetătoare trebue să posede multe din caracteristicele structurii omenești, mai cu seamă ale craniului său. Da, fără nicio îndoială, craniul trebue să fie asemănător celui omenesc. Acestea sunt, pe scurt, deducțiile mele.

Șatrov tăcu. Nerăbdarea pe care abia și-o stăpânise până atunci răbufni.

— Acum hai, arată-mi făptura cerească! Dar repede, repede!

— Îndată! Davîdov se opri în fața dulapului. Trebue să-ți spun Alexei Petrovici, că ai perfectă dreptate. Este uimitor! În astfel de clipe

simți cât de măreață este știința, cât de minunată este cugetarea omenească…

— Bine, vom vedea imediat… Arată-mi-l.

Davîdov scoase din dulap o tipsie lată și în fața lui Șatrov apăru un craniu ciudat, de un violet întunecat, presărat cu mici adâncituri și șănțulețe încrustate în os. Cutia aceea craniană, încăpătoare, era în totul asemănătoare celei omenești, ca și orbitele mari, situate drept în față și separate de o mică punte osoasă — rădăcina nasului. Pe de-a'ntregul omenești erau ceafa dreaptă și osul facial scurt, aproape perpendicular, continuat printr'o frunte enormă. Dar în locul proeminenții osului nazal, craniul acela ciudat avea un orificiu triunghiular. Dela baza orificiului ieșea brusc în afară maxilarul superior, care aducea a plisc de pasăre, ușor încovoiat la vârf. Maxilarul inferior corespundea celui superior: nici el nu prezenta urme de dinți. Capetele articulațiilor se propteau aproape orizontal pe gropițele aflate la baza a două largi excrescențe ce se lăsau în jos, în fața unor mari orificii rotunde, situate în părțile laterale ale craniului sub tâmple.

— E solid? întrebă Șatrov în șoaptă, și primind răspunsul afirmativ al lui Davîdov, luă craniul în mâini. Mi se pare că în loc de dinți are un înveliș cornos, tăios, ca al unei broaște țestoase, rosti Șatrov și fără să aștepte răspunsul continuă: structura maxilarelor, nasul, aparatul auditiv sunt destul de primitive… Gropitele de pe oase și toate aceste circumvolutiuni ne arată că derma era bine lipită de os și că stratul de mușchi subcutanat lipsea cu desăvârșire. E foarte puțin probabil ca un țesut ca acesta să fi avut peri. Cât despre oasele separate… negreșit, ele trebuesc studiate… Dar, uită-te, maxilarul se compune din două oase, iar acest lucru ne arată că este mal primitiv decât maxilarul omului.

— Aceasta însemnează că evoluția lor spre stadiul de ființă cugetătoare a fost mai scurtă, interveni Davîdov.

— Chiar așa este! Acolo, în planeta lor, natura înconjurătoare putea să fie întrucâtva diferită: o altă înlănțuire a proceselor biologice, alte condiții de selecționare naturală. Iată de ce, dacă vârsta diferitelor sisteme planetare este aproximativ aceeași cu vârsta stelelor, acestea ne-au depășit pe noi cu șaptezeci de milioane de ani! Ai analizat compoziția osului? Ar fi interesant de știut…

— Nu în mod precis. Știu totuși că osul nu are la bază fosfați de calciu, ca la noi, ci…

— Cremene? îl întrerupse Șatrov cu repeziciune.

— Ai dreptate și este foarte explicabil! Cremenea după proprietățile sale chimice, prezintă multe analogii cu carbonul și poate fi foarte bine utilizată în procesele biologice.

— Dar scheletul? Dar alte oase? E posibil să nu se fi găsit nimic?

— Absolut nimic, afară de… asta, spuse Davîdov scoțând din dulap o a doua tipsie.

În fața lui Șatrov apărură două frânturi metalice și un disc rotund cu diametrul de aproximativ doisprezece centimetri. Amândouă frânturile aveau fețele de aceeași dimensiune, dar dispuse în sens invers. În linii generale, fiecare frântură semăna cu o prismă septagonală, trunchiată. După greutate compoziția lor semăna cu plumbul, dar se deosebea printr'o mai mare duritate și prin culoarea sa alb-gălbuie.

— Ghicește ce este! spuse Davîdov, săltând în palmă una din piesele acelea grele.

— De unde să știu? Un aliaj oarecare..: mormăi Șatrov. De altfel, odată ce dumneata întrebi, însemnează că este vorba de ceva cu totul neobișnuit.

— Ai dreptate! Acesta este gafniul, metal rar, cu proprietăți asemănătoare cuprului, dar mai dens decît el și infinit mai greu fuzibil. Gafniul mai are încă o proprietate interesantă: o mare capacitate de a degaja electroni la o temperatură înaltă. Și lucrul acesta nu este lipsit de însemnătate, mai ales dacă vei privi oglinda asta ciudată.

Șatrov luă în mînă discul metalic, care era de asemenea nespus de greu. Marginea lui era rotunjită și avea unsprezece crestături adînci, dispuse de-a lungul circumferinței, la distanțe egale. Pe o parte, suprafața discului era ușor adâncită, lustruită și foarte dură — un strat transparent ca sticla, sub care se afla un metal curat, alb-argintiu, mâncat într'un loc de un sediment roșcat. Acest strat transparent era cuprins de un inel metalic dur, de culoare albastră-cenușie, din care propriu zis se și compunea tot discul.

Pe cealaltă parte a discului, în centru, se găsea un cerc din aceeași

substanță transparentă, acoperit cu un sediment mat, cu o suprafață convexă, nu concavă ca în partea opusă. Diametrul acestui cerc nu depășea șase centimetri. În jurul lui se găsea același metal albastru-cenușiu, pe care erau dispuse circular steluțe încrustate cu un număr diferit de raze, între trei și unsprezece. Aceste steluțe nu erau rânduite într'o ordine oarecare, ci erau despărțite de două linii în spirală, care se întretăiau.

— Tantalul, metalul din care este făcut discul, este tare și neobișnuit de stabil. Stratul transparent e format dintr'o compoziție chimică necunoscută. Am făcut o analiză sumară a metalului, dar n'am putut obține nici un rezultat… de o cercetare mai amănunțită n'am avut încă vreme. Metalul pe care-l vezi sub stratul transparent este indiu, un metal minunat.

— Prin ce anume minunat? îl întrebă Șatrov, fără să întîrzie.

— Acest metal, folosit și în aparatele noastre, este cel mai bun indicator al prezenței iradiațiilor neutronilor. Că metalul de față este indiu, știu în mod sigur, deoarece m'am decis să scot de aici o fărâmă pentru analiză.

— Dar steluțele săpate sînt oare litere sau ce altceva? întrebă emoționat Șatrov.

— Poate că sînt litere, poate cifre sau poate schema vreunui aparat… Mi-e teamă însă că nu o vom afla niciodată.

— Și asta-i tot?

— Totul! Ți se pare puțin, om lacom ce ești? Și așa suntem în posesia unui lucru care va turbura întreaga omenire.

— Dar, spune-mi, ai pus să se răscolească tot terenul dimprejur? insistă Șatrov. De ce nu s'a găsit o dată cu craniul și scheletul? Se poate oare să lipsească scheletul…

— Negreșit a existat și scheletul. Am săpat totul, mai mult chiar, n'am lăsat nici o palmă de nisip necercetată. Nu cred să fi scăpat ceva…

— De ce ești așa de sigur, Ilia Andreevici? Pe ce te bizui?…

— Un raționament foarte simplu. Noi am dat de urmele unei catastrofe, întîmplate acum șaptezeci de milioane de ani. Dacă n'ar fi existat această catastrofă n-am fi găsit niciodată craniul și nici o altă armă, în afară de dinozaurii uciși. Dintre aceștia, incontestabil, o să mai găsim.

Sunt convins că „ei" — Davîdov arătă craniul cu golul orbitelor căscat spre ei — n'au stat decât foarte puțin la noi, câțiva ani, nu mai mult, și au sburat din nou în lumea „lor", Îți voi povesti pe urmă cum am ajuns la această convingere. Privește, spuse Davîdov, desfăcând o coală mare de hârtie milimetrică, iată planul săpăturilor. „El" — continuă profesorul, arătând craniul — se găsea aproximativ aici, lângă malul torentului, având un aparat și o armă; se pare că

amândouă erau puse în funcție cu ajutorul energiei atomice, căci fără îndoială, „ei” o cunoșteau și o utilizau, prezența „lor” aici pe pământ fiind cea mai buna dovadă în această privință. Folosind arma, „el” a ucis dela mare distanță un monoclon. Se vede că aceștia le dădeau mult de furcă. Apoi „el” s’a concentrat asupra unui alt lucru și în vremea asta a fost atacat de o reptilă uriașă… Noi n’o să aflăm, niciodată dacă „el” a întârziat să se folosească de armă sau dacă aceasta n’a acționat. Un singur lucru e limpede și anume că monstrul a fost ucis la câțiva pași de această făptură cerească și s’a prăbușit drept peste el. Arma „lui” s’a rupt sau a explodat. Defectarea aparatului a degajat o parte din energia acumulată într’însul și poate că astfel s’a format împrejur o zonă puțin întinsă de iradiații mortale. În această zonă au pierit câțiva dinozauri care se găseau din întâmplare acolo: dovada este acest morman de schelete. De partea cealaltă, spre Sud, iradiațiile nu s’au propagat s’au au fost mai slabe. Din această regiune, s’au strecurat mici animale de pradă, care au împrăștiat scheletul acestei creaturi cerești. Craniul a rămas, fie pentrucă a fost prea greu pentru a putea fi cărat, fie pentrucă a fost strivit sub țeasta imensă a dinozaurului. De altminteri au pierit și parte din aceste răpitoare; uite aici trei mici schelete. Toate acestea s’au petrecut pe nisipul nestabil al dunelor și vântul a îngropat într’un timp foarte scurt orice urmă a tragediei.

— Dar aparatele și arma? întrebă Șatrov neîncrezător.

— Bagă de seamă că au rămas numai bucăți și părți făcute din metale extrem de rezistente. Restul a dispărut fără urmă, prin oxidare, prin pulverizare sau prin topire, în decursul milioanelor de ani ce au urmat. Metalele nu sunt ca oasele, ele nu sunt supuse pietrificării, îmbibării cu substanțe minerale și nici nu pot cimenta roca din jurul lor. În afară de asta, aparatul s'a distrus poate și s'a sfărâmat în bucăți, prin explozia sau defectarea armei, ceea ce a contribuit și mai mult la dispariția părților metalice din care era făcut.

— Trebue să presupunem că raționamentul dumitale este just, recunoscu Șatrov. Acum e nevoie să analizezi craniul cât mai repede și să studiezi calea evoluției reflectată în structura elementelor osoase, apoi să scrii un studiu și să-l dai publicității. Un astfel de articol va cădea ca un trăsnet!

Ochii luminoși și mari ai lui Șatrov nu se puteau desprinde dela craniul ciudat al făpturii cerești.

Davîdov își cuprinse prietenul de umeri, scuturându-l ușor:

— Nu voi publica niciun studiu asupra acestui craniu!

Șatrov tresări uimit, dar Davîdov îl atrase cu putere spre el și mai înainte ca prietenul său să scoată o vorbă, continuă:

— Studiază-l și înfățișează-l dumneata marelui public… De drept, dumitale ți se cuvine această onoare. Nicio vorbă în plus! strigă amenințător către Șatrov. Sau ai uitat poate de încăpățânarea mea?

— Dar, dar… îngână Șatrov, negăsind cuvintele care-i trebuiau.

— Niciun dar! Raportul geologic al săpăturilor și deducțiile asupra catastrofei, cu menționarea tuturor colaboratorilor mei, în special a aceleia care a descoperit craniul, este gata. Iată-l! Publică-l cu semnătura mea, însoțit de descrierea craniului, care îți revine dumitale. Așa se și cuvine… Nu-i așa, Alexei Petrovici? spuse îngândurat Davîdov, îndulcindu-și glasul. Eu am o altă treabă importantă. Adu-ți aminte că dumneata ești acela care ai afirmat cu foarte multă justețe că o presupunere neverosimilă se înlănțuiește de altă presupunere neverosimilă și devine o realitate. Realitatea în fața dumitale este craniul bestiei cerești, iar această realitate, dă naștere la rândul ei, la o nouă ipoteză neverosimilă, se leagă de ea și continuă lanțul… Eu sunt acela care vreau să întind lanțul mai departe.

— Să presupunem că e așa, deși nu te înțeleg. Aici miroase și încă în mod vădit, a sacrificiu. Nu pot să primesc…

— Lasă, Alexei Petrovici! Crede-mă, drag prieten că sunt absolut sincer. Oare n'am împărțit noi, în timpul întregei noastre activități dusă în comun, materialul interesant? Mal târziu vei înțelege că și aici s'a petrecut ceva asemănător. Nu vreau să-mi asum totul și nici nu am de ce. Avem aceeași concepție despre știință și cel mai important lucrul pentru noi este progresul ei…

Adânc mișcat, Șatrov își plecă încet capul. El nu se pricepea să-și exprime sentimentele, mai cu seamă emoțiile puternice. Și de astădată stătea tăcut în fața marelui său prieten, care-l privea plin de voie bună. Șatrov atinse cu mâna fără să vrea craniul făpturii de pe „corabia astrală", care se îndepărtase în adâncurile spațiului, devenind inaccesibilă, absolut Inaccesibilă oricăror puteri, mașini sau cugetări. Și totuși, iată, urma ei: ea nu se poate nici tăgădui, nici discuta. Aceasta este dovada de neînlăturat că viața trece printr'o inevitabilă evoluție și o incontestabilă perfecționare, oricât de lungă și anevoioasă i-ar fi calea. În această mișcare constă legea vieții, condiția indispensabilă a existenței sale: iar dacă viața nu este întreruptă de accidentele neprevăzute ale cosmosului, atunci rezultatul de neînlăturat este nașterea cugetării, transformarea ființei în om, și mai departe, nașterea societății, a tehnicei,lupta cu marile forțe ale naturii. Lupta aceasta poată să meargă foarte departe. Ca mărturie stă acest venit din altă lume. Dacă „ei" n'ar fi venit pe pământ atunci, ci acum, cât de multe lucruri n'am fi putut afla!…

Șatrov se întoarse către prietenul său și îi spuse cu glasul liniștit și sincer:

— Primesc propunerea dumitale… Fie și așa! De sigur, va trebui să plec până la Leningrad, să-mi aranjez treburile și să mă înapoiez de urgență. Trebue să lucrez aici. Ar fi o nechibzuință de neiertat să transportăm de colo până colo o astfel da comoară. Dar un lucru te rog, Ilia Andreevici: de ce-l numești dumneata „bestie cerească"? Nu prea sună frumos… Mi se pare chiar ireverențios…

— Pur și simplu fiindcă nu pot să-i găsesc numele… Știi doar că dacă ar fi să respectăm terminologia științifică, nu-l putem numi om. El este om după cugetare, după tehnică, sociabilitate, dar el s'a desvoltat pe o altă bază anatomică. Se vede limpede că organismul lui nu aste înrudit cu organismul nostru, al oamenilor. Este un alt animal… De aceea îi și spun animalul ceresc, „bestia celestis" în latinește… Putem să luăm și o rădăcină din limba greacă pentru a denumi specia, fie chiar „teriop celestis". Se pare că așa sună mal bine… Cât despre adevărata denumire, asta o las în grija dumitale.

— Și totuși, Ilia Andreevici, răspunse după un răstimp de tăcere Șatrov, dumitale ce-ți mai rămâne?

— Scump prieten, ți-am spus doar că voi întinde lanțul cercetărilor mai departe. De multă vreme reflectez asupra rolului reacțiilor atomice în procesele geologice. Iar acum, descoperirea noastră extraordinară, m'a scos din orbita lucrurilor știute, ridicându-mă pe culmile înalte ale gândirii, mi-a dat îndrăsneala concluziilor, mi-a lărgit orizontul reprezentărilor… Vreau să încerc să dovedesc posibilitatea de a utiliza puternicele izvoare ale energiei atomice în profunzimile scoarței terestre. Să studiez geologia adâncimii

Pământului, pentru a o apropia de realizările practice… Iar misiunea dumitale este să stabilești evoluția vieții și nașterea cugetării, nu numai în limitele Pământului nostru, ci în întregul univers. Să arăți această evoluție, să le dai oamenilor imaginea marilor posibilități care stau în fața noastră. Să-i combatem pe scepticii lași și pe bieții neîncrezători care sunt încă destul de numeroși în știință și să le înfățișăm acest luminos triumf al gândirii.

Davîdov tăcu. Șatrov își privea prietenul ca și cum l-ar fi văzut pentru prima oară.

— De ce stăm în picioare? spuse Davîdov într'un târziu.. Să stăm jos, să ne liniștim. Sunt obosit.

Amândoi se așezară și își aprinseră aproape în aceeași clipă câte o țigară; apoi îngânduraţi, își ațintiră privirile asupra craniului, în orbitele pustii ale ciudatei făpturi cerești.

În încăpere, liniștea se înstăpâni iarăși.

Davîdov privea fruntea bombată, presărată cu mici adâncituri și șănțulețe, închipuindu-și că odinioară, înainte cu nenumărate mii de ani, sub acest perete osos, gândise un uriaș creier omenesc. Ce imagini despre univers, ce simțuri și cunoștințe aii sălășluit în acest craniu ciudat? Ce oare a reținut memoria locuitorului acesta dintr'o altă lume, ce imagini din planeta Iui de baștină a purtat cu sine pe pământul nostru? A cunoscut el oare dorul de pământul natal, setea marilor adevăruri, dragostea pentru frumos? Care erau relațiile dintre oamenii de acolo, care era structura socială? Au înfăptuit ei oare, acolo, culmile cele mai înalte ale vieții, când toată planeta se transfomă într'o mare familie muncitoare, fără oprimare și exploatare, fără absurditatea hidoasă a războaielor care sleesc puterile omenești și rezervele de energie ale planetei? Cărui sex a aparținut acest oaspete al corăbiei cerești, rămas pentru totdeauna pe acest pământ străin?

Craniul privea spre Davîdov, mut, ca un simbol al tăcerii și al tainei. „Nu vom afla nimic din tot acest mister, gândi profesorul, dar, noi oamenii pământului, avem un creier puternic și putem să ghicim multe lucruri. Voi ați venit aici, dar spațiile pământului nostru erau populate în aceea vreme de fel de fel de monștri îngrozitori, întruchiparea forței absurde. În furia lor dementă și neînfricoșată, monștrii aceștia constituiau un groaznic pericol, iar voi vă știați puțini la număr. Erați o mână de călători din altă lume, rătăcind într'o lume necunoscută, în căutarea, marelui izvor de energie, în căutarea fraților întru cugetare”…

Șatrov se mișcă încetișor; de felul lui nu-și putea găsi astâmpăr prea lesne, și acum parcă protesta împotriva unei inactivități din cale afară de lungi. Se uită pieziș Ia Davîdov; stătea pe gânduri; luă binișor de pe birou discul greu și se apucă să examineze obiectul ciudat, cu simțul ascuțit de observație al cercetătorului experimentat. Șatrov

apropie discul de cercul luminos al unei lămpi microscopice speciale și răsuci rămășița necunoscutului aparat, străduindu-se să descopere amănunte care nu fuseseră încă observate în structura lui. Deodată Șatrov zări înlăuntrul cercului, pe partea opusă a discului, ceva ce abia se putea deslușI prin învelișul mat. Cu respirația tăiată, savantul căută să vadă limpede ce anume era, expunând discul la lumină sub diferite înclinații. Și fără veste, prin învelișul turbure cu care vremea acoperise metalul transparent al discului, i se năzăriră niște ochi ce-l priveau țintă. Cu un strigăt înăbușit, Șatrov lăsă să-i scape din mână discul greu pe masă. Se stârni un sgomot asurzitor.

Davîdov sări din fotoliu ca ars, drăcuind cum îi era obiceiul, dar Șatrov nici nu-i luă în seamă mânia. El pătrunsese taina. O nouă presupunere îi tăie răsuflarea.

— Ilia Andreevici, strigă Șatrov, ai cele necesare pentru lustruit? Prafuri de polizat și antilopă?

— De sigur, am și una și alta. Dar ce-ai pățit, drace, de trei ori drace!

— Dă-mi-le mai repede, Ilia Andreevici! N'o să-ți pară rău… Unde sunt?

Emoția Iui îl cuprinsei și pe Davîdov. Șatrov se ridică, făcu un pas mane dar se împiedică de covor. Supărat, Davîdov îndreptă cu piciorul marginea întoarsă a covorului și ieși din odaie. În lipsa Iui, Șatrov apucă discul și încercă încetișor cu unghia suprafața bombată a cercului mic…

— Iată-le, spuse Davîdov, punând pe masă borcanele cu prafuri, cești1e cu apă și alcool și o bucată de piele. Șatrov prepară în grabă și cu pricepere o pasta din prafurile de lustruit, o întinse pe piele și se apucă să frece cu o mișcare circulară și uniformă suprafața discului. Davîdov îl urmărea cu nespus interes și luare aminte.

— Această necunoscută substanță transparentă este neobișnuit de solidă, explica Șatrov, fără să contenească lucrul, dar ea trebue să fie, fără îndoială, transparentă ca sticla și, în consecință, să aibă suprafața lustruită. Vezi, aici a devenit mată, datorită acțiunii nisipului, de-a-lungul milioanelor de ani cât a zăcut în rocă. Chiar și această substanță solidă a cedat… Dacă o lustruim din nou va deveni iarăși transparentă.

— Transparentă? Ei și? se miră Davîdov. Uită-te pe cealaltă parte a discului… transparența s'a păstrat. Ei, se vede doar un strat de indium și atât…

— Dar aici este o imagine! răspunse Șatrov înflăcărat. Eu am văzut-o… am văzut ochii și sunt încredințat că aici se află ascuns chipul călătorului ceresc, poate chiar chipul aceluia al cărui craniu îl avem în față… Pentru ce este această imagine aici? Poate ca un semn de recunoaștere al aparatului sau mai știi, așa le-o fi fost obiceiul. Noi

nu vom ajunge s'o aflăm niciodată… De altfel lucrul nu prezintă nicio importanță, în comparație cu faptul că am reușit să găsim imaginea… privește la suprafață la forma ei… nu este decât o lentilă optică… Da, se lustruește bine! continuă profesorul, încercând discul cu degetul.

Davîdov, aplecat peste umărul prietenului său privea discul cu nerăbdare: pe suprafața lui de sub stratul roșu și umed al pastei de lustruit, apăreau din ce în ce mai limpezi reflexele lentilei…

În cele din urmă, Șatrov scoase un oftat de ușurare, șterse pasta de lustruit, udă discul cu alcool și îl freacă timp de câteva minute cu pielea de antilopă.

— Gata! Pe dată Șatrov apropie discul de lumină, dându-i înclinarea dorită, în așa fel încât lumina să se reflecte drept în ochii lor.

Cei doi savanți se cutremurară: din adâncul substanței acum cu desăvârșire transparentă, îi privea un chip ciudat, incontestabil omenesc, care era mărit la dimensiunile Iui firești, printr'un procedeu optic absolut necunoscut. Imaginea apărea în relief, printr'un procedeu de asemenea necunoscut, dar mai ales neobișnuit de vie, extraordinar de vie. Credeai că te privește o ființă însuflețită, despărțită numai de peretele transparent al lentilei optice. Mai înainte de orice, stăpânindu-ți toate celelalte impresii, te izbea privirea ochilor mari, luminoși. Păreau lacuri ale unui etern mister al creației universului, plini de inteligență și de o voință încordată, două puternice lumini, ațintite înainte, în depărtarea nesfârșită a spațiului, prin peretele lentilei; ei se descopereau privirii plini de lumina unei cugetări nesfârșit de profunde, cunoscând legile universului și veșnic sbuciumați de chinurile și bucuriile acestei cunoașteri.

Ochii celor doi savanți pământeni, încrucișându-se cu această privire neobișnuită, ce venea din bezna vremurilor, nu se plecară, nu se dădură bătuți. Șatrov și Davîdov fură cuprinși de o bucurie fără de margini. Gândirea, chiar dacă e împrăștiată în lumi atât de îndepărtate încât sunt inaccesibile una față de cealaltă, nu s'a pierdut fără urmă în timp și în spațiu. Nu! Însăși existența vieții a fost chezășia victoriei finale a cugetului asupra universului, chezășia faptului că în diferitele colțuri ale spațiului, universal, își urmează cursul marele proces al evoluției, al organizării superioare a materiei și al muncii creatoare a cunoașterii… Învingând prima impresie produsă de ochii oaspetelui ceresc, savanții începură să-i cerceteze chipul. Capul rotund, cu ochii mari, cu craniul lipsit de păr, cu pielea groasă, și netedă nu părea urât sau respingători. Fruntea mare și bombată ascundea tot atâta inteligență omenească, ca și ochii Iui uimitori, care înlăturau impresia neplăcută produsă de înfățișarea neobișnuită a părții inferioare a feței. Lipsa urechilor și a nasului, gura în formă de cioc, lipsită de buze, erau prin ele însile neplăcute, dar nu

puteau să șteargă impresia că această ființă necunoscută era apropiată de om fiind o ființă ce putea fi înțeleasă. Marea asemănare a felului de gândire și a cugetului său cu oamenii pământului, se reflectau pe chipul acestui oaspete al planetei noastre. Șatrov și Davîdov văzură în această imagine chezășia că locuitorii diferitelor lumi stelara se vor înțelege unii cu alții, de îndată ce spațiul interplanetar va fi învins, atunci când se va înfăptui în sfârșit, întâlnirea cugetelor împrăștiate pe diferitele planete, adevărate insule ale universului. Savanții voiau să creadă că lucrul acesta se va întâmpla curând, dar mintea lor le vorbea de necesitatea unor mii de ani de cunoaștere, pentru cucerirea spațiilor cosmice.

Dar mai înainte de orice altceva trebue unite popoarele propriei noastre planete, popoarele pământului nostru, într'o singură familie înfrățită, trebue nimicite inegalitatea, persecuția și prejudecățile rasiale, pentru a putea păși apoi cu siguranță la înfrățirea diferitelor lumi. Altminteri omenirea nu va avea puterea să săvârșească marea faptă a stăpânirii măreților spații interplanetare, nu va putea învinge forțele ucigătoare ale cosmosului, care amenință natura vie, care, cutezătoare, ar îndrăsni să părăsească planeta de baștină apărată de atmosfera ei proprie. În numele acestui prim deziderat trebue să muncim, sacrificând puterile minții și trupului nostru, pentru a vedea înfăptuită această condiția necesară viitorului măreț al oamenilor Pământului!